

FORSKER FORUM

NR. 112 – MARTS '98

NÆSE TIL GRUNDFORSKNINGSFONDEN

Klage afslører, at fondens direktør og formand Peder Olesen Larsen har set stort på regler, der gælder for den offentlige forvaltning.

Bestyrelsen har ikke taget en klage alvorligt. Fondens sagsbehandling har ikke overholdt gældende regler. Og direktør og formand Peder Olesen Larsen har ikke overholdt de simpleste regler for skriftlighed i sagsbehandlingen, men har i stedet forladt sig på mere uformelle møder og på mundtlighed.

Disse forhold førte i midten af februar til, at Fonden blev tildelt en kæmpenæse med en indskærpning af, at forvaltningsloven, lov om offentligheden i forvaltningen og reglerne for det offentlige sagsbehandling også gælder for Grundforskningsfonden.

Klage over inhabil peer-review'er

Sagen er en udløber af en klage fra sommeren 1997, hvor en deltager i et vraget matematik-projekt (fra DTU-KU) gjorde opmærksom på, at en af de internationale review'ere faktisk selv var deltager i det vindende projekt (fra Aarhus). Den pågældende review'er var således inhabil i bedømmelsen, fordi han selv havde en særlig personlig interesse i sagens udfald.

Denne klage tog Fonden imidlertid let på, idet man grundlæggende konstaterede, at man havde foretrukket Aarhus-projektet uanset hvad den inhabile havde sagt! Det be-

tød, at Fonden ikke lavede en konkret undersøgelse af habilitetsspørgsmålet, samtidig med at man undlod at informere klageren. Begge dele er man forpligtet til (jf. forvaltningsloven). Fondsbestyrelsen undlod også en skriftlig behandling af inhabilitetsspørgsmålet – og derfor kunne man heller ikke give et skriftligt svar med begrundelse til klageren.

Hvor let Fonden tog på habilitetsspørgsmålet ses af, at man end ikke sørgede for at afbryde relationen mellem den inhabile og projektet efter at klagen var indgået. Inhabiliteten fik således slet ingen konsekvenser.

Disse forhold finder Forskningsministeriet kritisable: Forskningsministeriet finder, at habilitetsspørgsmål efter den gældende forvaltningsret bør behandles med den største alvor, og det har Fonden absolut ikke gjort, siger Forskningsministeriet.

Exit Olesen Larsen?

Sagen – som FORSKERforum har fået adgang til gennem aktsindsigt i Forskningsministeriet – afslører, at direktør og bestyrelsesformand Peder Olesen Larsen har haft sine helt egne regler for, hvordan der skulle tages faglige beslutninger i Fonden og hvordan der skulle sagsbe-

handles.

Samtidig har han haft en magt, der efter danske forhold må kaldes altomfattende. Det har været en direkte konsekvens af dobbeltrollen som formand og som direktør for Fonden. Den aktuelle sag har da også været direkte medvirkende til, at forskningsminister Jytte Hilden ikke rystede på hånden, da et lovforslag i december fratog Olesen Larsen fra dobbeltrollen. I januar udnævnte ministeren rektor Henrik Tvarnø til ny bestyrelsesformand.

Og sagen betyder formentlig den totale exit for Olesen Larsen, som har været den mest magtfulde person i dansk forskning siden 1993. Siden da har han – sammen med 7-mands bestyrelsen – fordelt op mod 1,5 mia. kroner til 23-31 forskningscentre. Men næsen fra ministeriet – og ikke mindst de forhold, som sagen afslører – betyder formentlig, at bestyrelsen ser bort fra Olesen Larsen, når der snart skal udpeges ny direktør.

Allerede i december anede Olesen Larsen formentlig, hvor det bar hen. Da trak han sig som styreformand i Dansk Naturvidenskabsfestival med den begrundelse, at han ikke længere nød Forskningsministerens tillid ...

(se side 6-8)

jø

Klausuler 3
i kontrakter med private firmaer begrænser mulighederne for frit at publicere forskningsresultater. Det lægger bindinger på noget af den forskning, der udføres for offentlige penge – og det begrænser forskerens mulighed for at meritere sig

Møde med pressen

4
Forskere har en forpligtelse til at deltage i den offentlige debat, mener forsker, der var 'i orkanens øje' i Færøbanksagen

Forskning i forskning

10
Nogle politikere vil gerne have hårde – statistiske – data, men de skal også præsenteres for mere bløde data, fortæller direktør Karen Siune om opgaverne i det nye Analyseinstitut for Forskning

Undervisningskvalifikationer

12
bør indgå på lige fod med forskningskvalifikationer ved stillingsbesættelser, foreslår arbejdsgruppe. Lærere skal lave porteføljer på linie med publikationslister

Lærdomstradition

14
I projektarbejdet på RUC's basisuddannelse er der alt for lidt indskoling i den videnskabelige tradition, siger RUC-forskningsprofessor. Det handler blandt andet om en kollektiv tradition contra et nedprioriteret ego hos studenterne

Universitetsforskere nedladende

17
om sektorforskningen og det er ikke særlig produktiv, siger forsker, som er på vej ud af sektorforsknings-job

Mere offentlighed

18
- lyder danske reaktioner på et engelsk forslag om, at peer review skal være mere anonymiseret, fordi old boys-netværket har alt for megen magt

Medlemsblad for ULA
(Universitetslærerafdelingen i
Dansk Magisterforening), FIA
(DM's forskningsinstitutions an-
satte) samt DJØF's undervis-
nings- og forskningsansatte (un-
der Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles
holdninger. Øvrige artikler i
bladet er ikke nødvendigvis i
overensstemmelse med afdelin-
gernes synspunkter.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM
Lektor Birgit Jæger, DJØF
Seniorgeolog Ingrid Salinas, DM
(ansv.hav. for dette nummer)
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)
Niels Ingemann

Redaktionens adresse:

FORSKER FORUM

Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242

Fax: 31 18 45 77

E-mail: Joe@magister.dk

FORSKER FORUM

udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første uge
i hver måned.

Næste deadline: 20. marts

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenens
Arbejdsløshedskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 39 15

Magistrenes Pensionskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 01 02

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33 95 03 95

Juristernes og Økonomernes
Pensionskasse
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

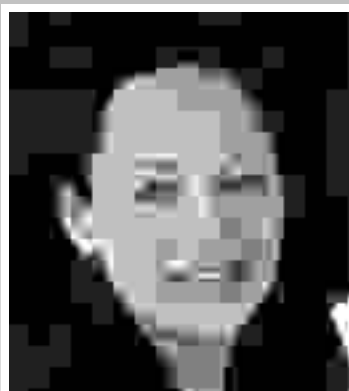
Oplag: 7.500

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design

Tryk: Scanprint as

LEDER

Af **INGRIDSALINAS**,
formand f. DM's forsknings-
institutionsansatte (afd. III)

RISIKOTILLÆG TIL LØSTANSATTE

Tidsbegrænset ansatte lever med så stor usik-
kerhed i ansættelsen, at det vil være rimeligt,
at de får et åremålstillæg på linie med chefer!

Knap er OK-97 færdigforhandlet før kravind-
samling til OK-99 er i gang. Det er tungt,
især når det kan synes som om modparten er be-
gyndt at løbe fra den gamle aftale. Finansministe-
riet har sendt en vejledning ud med beskrivelse af,
hvordan de forestiller sig, at det nye lønsystem
skal implementeres. Hovedproblemet er, at mini-
steriet anbefaler afvisning af forhåndsftaler og an-
befaler engangsbeløb i stedet for varige tillæg,
samt at de vil føre lønforhandlinger ved medarbej-
deraftaler. Det sidste undergraver aftaleretten, men
hele udspillet undergraver muligheden for at im-
plementere lønsystemet på en fornuftig måde. Det
benægter ministeriet selvfølgelig, men den slags
benægtelser er ikke særlig troværdige når TRernes
erfaringer rundt om på arbejdspladserne siger det
modsatte.

Ikke desto mindre er det altså i det klima, at vi
nu skal opbygge massive fælles krav til hvad
OK-99 skal bruges til.

En ting står højt på min ønskeseddel:
Et tillæg til alle som er ansat i tidsbegrænsede
stillinger. Havde det drejet sig om en tidsbeg-
rænset chefs ansættelse på sektorforskningsområ-
det ville vedkommende få tilbudt et såkaldt åre-
målstillæg. Et sådant tillæg er på cirka 25% af løn-
nen, afhængig af hvilket tilbagegangsmærke man
ønsker at få tilbudt, når stillingen ophører. Rigtig
gættet - stillingen er kun tidsbegrænset i forhold
til lederstillingen, ikke selve ansættelsen.

Men **hvorfor er der ikke åremålstillæg til** fx
forskningsassistenter, forskere og seniorforskere/
rådgivere, deltidslærere, adjunkter og forsknings-
lektorer - for ikke at tale om professorer i projekt-
stillinger, eller blot dem (udenfor stillingsstruktu-
ren) i projektstillinger? Eksempler har vi nok af.

Danmarks Forskningsråds første årsrapport
(1997, en lille net sag på 63 sider) anbefaler en
fornyelse af forskerstaben. Fornyelsen foreslås
iværksat gennem en pulje med post.doc. -stipendi-
ater. Fornyelsen består således af tidsbegrænsede

stillinger med indbygget mobilitet. Det er hørt før -
nyt er et ønske om indbygget træning i forsknings-
ledelse for post.doc.-stipendiaterne.

Ikke et ord om åremålstillæg til trods for at man
forudser problemer med "det fornødne rekrutte-
ringsgrundlag", og at man mener, at der skal arbej-
des med målbevidst at sikre og fastholde de bedste
forskertalenter.

For det tilfælde at modparten er i tvivl om hvor-
dan man løser rekrutteringsproblemer, fastholdelse
og sikring af de bedste forskertalenter, så kan jeg
røbe, at det kan gøres ganske enkelt igennem faste
stillinger med ansættelsestryghed, konkurrence-
dygtig løn og mulighed for at koncentrere sig om
det man er ansat til, fx at forske!

Næstbedste løsning er en større løn til dem, der
ikke er i faste stillinger. **Tidsbegrænset ansatte
indsætter sig selv som risik ovillig kapital**, og an-
dre steder i det private - som ministerierne i andre
sammenhænge ynder at efterligne - plejer den
slags at give en højere rente. Her er noget at efter-
stræbe: tillæg til den risik ovillige kapital som de
tidsbegrænsede repræsenterer.

Mange ansatte med tidsbegrænsning giver en
dårlig kontinuitet på arbejdspladserne.

Det giver en dårlig mulighed for, at der på
arbejdspladsen opbygges viden og hukommelse
samt "tacit knowledge" af den enkelte grund at vi-
den og hukommelsen forsvinder med ansættelsen.
For de fastansatte er det en pestilens i det daglige
at bære institutionerne i de institutionsrelaterede
opgaver - som sjældent i sig selv er meriterende.
Mange tidsbegrænset ansatte gør det sværere at
have et socialt velfungerende miljø; det er ikke
meriterende at bruge kræfter på at få et godt ar-
bejdsmiljø, til trods for, at et godt arbejdsmiljø er
essentielt for kreativiteten og samarbejdet.

Et tillæg til de tidsbegrænsede har den dobbelte
hensigt, at den begrænser antallet, og samtidig er
en slags kompensation for dem, som som lever
med usikkerheden.

- begrænser mulighederne for at formidle forskningsresultater og det er et overset problem for mange forskere, som samarbejder med industrien. Lad være at skrive under på klausuler, før kontrakten er nærlæst, siger jurist, der skal forhandle kontrakter på en af de store sektorinstitutioner.

Industrien er meget interesseret i, at jeg formidler forskningsresultaterne, når det jeg skriver har karakter af reklame for firmaet. Men så snart jeg ønsker at publicere til kvalitetstidsskrifter, hvor det kræves, at alle aspekter af

forskningen er med, står de ofte af. De vil gerne holde resultaterne for sig selv", fortæller Risø-forsker Åge Lystrup

Private firmaer, der finansierer offentlig forskning, gør ofte krav på at få ophavsretten til forskningsresultaterne. De forsøger at få indført klausuler i kontrakterne, der giver dem ret til bestemme hvornår og hvor meget af forskningen, der må offentliggøres.

Marianne Thorsen - jurist på sektorforskningsinstitutionen Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse (GEUS) - opfordrer forskere inden for det offentlige til at være forsigtige med at skrive under på kontrakter, før eventuelle klausuler er nærlæst.

"Det mest almindelige er, at et firma vil have indført en klausul, der siger, at forskerne skal bede om samtykke hos firmaet, før de kan publicere resultatet af forskningen. I sin yderste konsekvens kan den type klausuler betyde, at firmaet suverænt har rettighederne til resultaterne, og at de dermed også kan forhindre offentliggørelse, hvis resultaterne ikke passer dem", siger Marianne Thorsen, der dog understreger, at de problemer har hun endnu ikke mødt på GEUS.

Jura - ikke forskning

Hun forhandler alle institutionens forskningskontrakter med private firmaer, blandt andet kontrakter mellem selskaber inden for olie- og gassektoren og GEUS. Hun blev ansat for at fri-

gøre forskeren fra rollen som jurist, når der skal forhandles kontrakt:

"Forskere føler sig måske en smule kuet af at sidde til bords med store olieselskaber. Problemet er, at forskerne er under stort pres for overhovedet at få en kontrakt hjem, så de kan få lov til at forske. Det er derfor svært for dem at sætte hælene i" fortæller hun.

"Som jurist har jeg lettere ved at kræve en passus indført om, at firmaet kun kan forhindre publicering, hvis der er en

gyldig grund. Det kunne fx være, at de ønsker at beskytte resultatet af konkurrenceårsager. Men på GEUS holder vi fast i, at firmaer ikke kan forhindre offentliggørelse, blot fordi resultaterne ikke passer dem".

Juristen siger, at det er meget vigtigt for en sektorforskningsinstitution at sikre sig i kontrakterne, så institutionen har adgang til at bruge de forskningsresultater, den selv har produceret.

"Vi har en rådgivningsfunktion, der er lige så vigtig som vores forskningsfunktion, og adgang til forskningsresultaterne er en forudsætning for at kunne rådgive".

Kan ikke publicere - og meritere sig

For den enkelte forsker repræsenterer klausulerne et dilemma. På den ene side forskningsfrihed og retten til at publicere; på den anden side nødvendigheden af overhovedet at skaffe penge til sin forskning. Dilemmaet er blevet aktuelt for mange forskere de senere år i takt med, at en stigende del af forskningen finansieres af private firmaer.

På Forsøgsstation Risø har Åge Lystrup forsket i 25 år, og det meste af hans forskning er

blevet finansieret af private firmaer. Han har i mange af forskningsprojekterne stødt ind i klausuler, der forhindrede ham i at publicere.

"Jeg har lige haft et projekt, hvor jeg forsøgte at publicere til et meget anerkendt tidsskrift. Det firma, som havde finansieret forskningen krævede, at visse dele skulle udelades. Vi forsøgte derefter at publicere en mindre del af projektet, men fik det tilbage i hovedet igen fra tidsskriftet. Argumentet var, at det ikke kunne reproducere af andre, når væsentlige detaljer var udeladt".

Ifølge seniorforskeren betyder klausulerne i praksis, at mange forskere ikke får publiceret tilstrækkeligt, og at det går ud over deres karrieremuligheder.

"Klausuler, der nægter os at publicere, er et stort problem. Vores karriere afhænger netop af, om vi publicerer i de tidsskrifter, der lægger vægt på kvalitet. Hvis man kikker ned over min publikationsliste, er der næsten ingen tunge publikationer. Det er for det meste interne rapporter. Firmaerne har nægtet mig at publicere. Og når forældelsesfristen på 5 år er gået, er det for sent at publicere internationalt. Hvis der kommer en ekstern evaluering af vores forskning på Risø, kan jeg godt risikere at ryge i svinget".

Inden for sektorforsknings har man i den nye stillingsstruktur oprettet to forskellige karriereveje. Hvor forskning tidligere var vejen frem for alle forskere, kan man nu gøre karriere som bl.a. "rådgiver". De forskere, der på grund af et tæt samarbejde med private firmaer ikke får publiceret så meget. På universitetsområdet er publicering stadig den eneste karrierevej, og med den stigende finansiering af universitetsforskningen fra private penge, kan mange universitetsforskere også få problemer med

at publicere, når de støder ind i de private firmaers klausuler.

Samfinansieringens problem

I mange forskningsprojekter, hvor private firmaer finansierer forskning på offentlige institutioner, kræver firmaerne, at institutionen spytter nogle af deres egne penge ind i projektet. Pengene tages fra institutionernes basismidler, som ellers var beregnet på grundforskning.

Men på netop disse bevillinger er der en klausul, der kræver publicering af forskningsresultaterne, så samfundet kan få gavn af resultaterne. Samfinansiering medfører derfor, at de private firmaers forbud mod offentliggørelse kolliderer med det offentlige krav om åbenhed.

"Det offentlige stiller ofte kun krav om en overordnet beskrivelse af forskningen. Det sætter de private firmaer sig ikke imod,

men det er en balancegang. Men hvis vi siger nej til de eksterne midler, skal halvdelen af forskerne fyres, og så er vi tvunget til at acceptere de private firmaers klausuler", siger Åge Lystrup, der ikke mener at løsningen på

problemet ligger i større basisbevillinger.

"Send flere penge" - den kan jo altid bruges. Det er let at kræve flere penge til basismidler for at løse problemet. Men det var i gamle dage. Man kan ikke have et samarbejde med et firma, hvor de giver en sum penge til forskning, og så siger man: kom igen om 3 år, så kan vi se på, hvad vi har fundet ud af".

"Forskerne føler sig i øjeblikket klemte. Måske ligger løsningen i, at vi ikke bliver vurderet så meget på vores publikationer, og at det private opdrages til ikke at være så stejle i deres syn på hvad, der skal være offentligt tilgængeligt". ingemann

"Neither CONTRACTOR nor its subcontractor shall publish material relating to this CONTRACT without the prior approval of COMPANY.

COMPANY shall have the sole right to use the WORK in respect of advertising/public relations.

(eksempel på klausul i samarbejdsarbejds-kontrakt mellem forsker og et firma)

"Designs, drawings, specifications and other work developed hereunder shall be the exclusive property of COMPANY, and can be used by COMPANY in any way it finds appropriate ..."

I ORKANENS ØJE

En samfundsforsker fortæller om sine erfaringer med pressen i forbindelse med en stor aktuel, samfundspolitisk sag

Jeg mener, at forskere har en forpligtelse til at deltage i den offentlige debat på deres specialefelter. Der er alt for mange af vores kolleger, som bevidst holder sig væk fra enhver offentlighed, fordi det kræver tid, fordi det vurderes som farligt og fordi det ikke er merite- rende. Men derfor har vi alligevel en forpligtelse til at deltage aktivt i debatten ...", mener lektor Lise Lyck, som i den seneste måned er blevet landskendt som en af de få eksperter i Færøbank-sagen.

"Forskere meddeler i alt for ringe omfang om deres forskning i offentligheden. Forskningen er jo betalt af samfundet og så ligger der efter min mening også en forpligtelse til at deltage i den demokratiske udvikling. Vi har en særlig rolle som offentligt finansierede; vi er betalt af det offentlige til at være uafhængige – og har som sådan en væsentlig pædagogisk og formidlende funktion over for offentligheden og over for pressen".

Ekspert - og meningsmaskiner

Hun understreger, at forskeren skal holde sig til at udtale sig som "ekspert" på egne forskningsfelter. Forskere skal holde sig fra at udtale sig om noget, som er udenfor det, de beskæftiger sig med. Der er en vis tendens til, at det er den samme lille gruppe personer – meningsmaskiner - som ytrer sig i offentligheden "om alt muligt" og som igen og igen bliver kontak- tet af pressen, når det gælder samfundsforskningens emner.

"De har i offentligheden den funktion, at de skaber en slags 'ekspertbasis' for den politiske debat. Der er mange eksempler på, at det skaber et uheldigt debatniveau, og det er sjældent hensigtsmæssigt for sagligheden. Og det er ikke bare skadeligt for

forskningen, men også for den offentlige, 'demokratiske debat'. Og i sidste ende er det også skadeligt for forskningens anseelse...", siger Lyck.

"Det er forbavsende så frit spillerum, de nogle gange får. Og det er ikke bare pressens skyld, fordi journalisterne op- søger dem, de kender. Det ville være rart om de relevante forskere / eksperter af egen drift tog til orde på de områder, som de beskæftiger sig med. Det ville kvalificere debatten".

Som eksempel på en mere op- søgende form nævner hun, at hun fx et par gange årligt skriver en mere eller mindre aktuel - forskningsbaseret - kronik til en bredere offentlighed. Men det er lige så vigtigt, at forskeren bruger tid og tålmodighed på at servicere journalister.

Ekspertens vigtige rolle

Færø-sagen er særegen ved, at den er omfattende og er gået over lang tid, samt at den har været ret lukket. Lyck begyndte allerede i februar 1993 at interessere sig for sagen, og skrev dengang et indlæg i en avis, og det blev – hvilket er ganske usædvanligt – besvaret af statsminister Poul Nyrup Rasmussen.

Lyck er økonom og lektor på HH-København. Hendes interesse for Færøerne stammer fra, at hun arbejder inden for så forskellige felter som banklovgivning og finansielle forhold og så et område, der kan kaldes "små samfunds økonomier" (fx hjemmestyre-økonomi).

I Færø-sagen har der været et vist samspil mellem forskeren og pressen:

"Man kan ikke sige, at forskeren kan 'bruge' pressen til noget. Godt nok har enkelte journalister været meget aktive i opklaringen og genoptagelsen af sagen, fx ved at fremskaffe hemmeligtstemplede papirer. Men pres-

sen er ikke et 'instrument' for forskerne."

Som "ekspert" indgår man i en vigtig pædagogisk og formid- lende rolle, idet forskeren tager stilling til og klargør nogle af de principielle forhold i sagen.

"Det er for eksempel, hvis pressen finder ukendt materiale frem i en samfundspolitisk sag og ønsker en vurdering af papi- rernes vigtighed og rolle. Men forskeren kan også finde materiale, som gives videre til journal- listen", siger hun, og forklarer, at "eksperten" nogle gange bli-

“Forskere har en for- pligtelse til at deltage i den offentlige debat på deres specialefelter. Der er alt for mange af vores kolleger, som bevidst holder sig væk fra enhver offentlighed, fordi det kræver tid, fordi det vurderes som farligt og fordi det ikke er meriterende. Men derfor har vi alligevel en forplig- telse til at deltage aktivt i de- batten...”

ver brugt til åbent citat og andre gange bliver brugt som under- håndssparrings-partner. "Eksperten" står til rådighed ved at snakke tingene igennem.

Hun mener, at såvel pressen som forskerne har et fælles problem, der handler om graden af popularisering:

"I en så stor og kompleks sag som Færø-sagen er det en meget svær problematik, delvis fordi den er uden klare aktører. Her var det på nogle måder nem- mere i Tamilsagen, hvor forståel- sen for eksempel kunne fremmes på andre måder end den nøg- terne sagsfremstilling, fx i den

kunstneriske fremstilling i Nils Ufers / Peter Larsens teater- stykke ..."

Hun er helt klar over, at i ak- tuelle samfundsvidenskabelige spørgsmål indgår forskeren i et spil med politikerne. Hun mener imidlertid, at så længe forskeren holder sig til de mere principi- elle samfundspolitiske og fag- lige problemstillinger, så vil der være en saglig udveksling med politikerne:

"Man kommer da til at drøfte spørgsmål med politikerne, og det er utrolig vigtigt, at parterne taler sammen. Jeg har aldrig følt det ubehageligt – og ingen har beskyldt mig for at 'politise- re', når jeg gik ind i debatten med indlæg om min forskning".

Gode og dårlige erfaringer med pressen

Pressen får ofte kritik for at være for overfladisk, men især Færø-sagen har givet Lyck ind- blik i pressens arbejdsbetin- gelser: "Som forsker må man gøre sig klart, at pressens arbejdsvil- kår stiller nogle krav til, hvor- dan forskeren 'servicerer' jour- nalistene. Man må tænke på, at ofte så har journalisten fået em- net stukket ud om mor genen, og er derfor uden særlige forudsæt- ninger og meget afhængig af de oplysninger, som kan hentes hos bl.a. forskeren", siger hun, der har talt med 35 danske, skandi- naviske og færøske journalister.

"Jeg har været positivt over- rasket over den grundighed, som en del af pressen har udvist, og over, at der er nogle, som virke- lig opfylder de presseetiske krav: hører forskellige instanser osv."

I det store hele er hun blevet citeret korrekt for de ting, som hun har sagt. Som princip gør hun det i praksis, at hun – i prin- cipielle og substansielle spørgs- mål – har bedt om at måtte se, hvad hun blev citeret for, før det

blev trykt.

På negativsiden har hun imidlertid også oplevet journalistik i Færøssagen, hvor hun er blevet citeret uden nogensinde at have talt med journalisten!

Hendes værste oplevelse var et talk-show (RIGETS TILSTAND med værten Bo Reimer Christensen), hvor ”eksperter” – herunder hende selv – og politikere var indkaldt for udtrykkeligt at debattere Færø-bankskandalen og rapporten herom. Udsendelsen kom imidlertid mere til at handle om bloktilskud og færingernes økonomiske politik i firserne: ”Her havde journalisten en skjult politisk dagsorden – om færingernes uansvarlighed og egen skyld m.m. – som de

indkaldte kom til at understøtte alene gennem deres tilstedeværelse:

”Vi var imidlertid indkaldt for at tale om rapporten, som udtrykkeligt ikke handler om den økonomiske politik på Færøerne, men om hvorvidt færingerne blev snydt i et kontrakt-aktiebytte”, fortæller lektoren fra Handelshøjskolen.

Hun mener, at det er svært at gardere sig mod den slags tilslidsbrud. Som reaktion på manipulationen overvejede hun i studiet at udvandre fra den direkte transmission:

”Men det undlod jeg, for hvis jeg rejste mig op midt i det hele, så ville et nok sætte for meget focus på mig og min rolle som

forsker. Men havde jeg været almindelig tilskuere, så var jeg gået ...”

Brug korte klare sætninger ...

Hendes råd til forskere, der bliver kontaktet af pressen, lyder: ”Giv dig tid og tålmodighed til at sørge for at få en ordentlig samtale, så man er sikker på, at parterne taler samme sprog. Der er tale om to forskellige kulturer, en forsknings- og en dagligdags”, konstaterer Lyck.

Det er også klart, at det er vigtigt, at man får sagt de substantielle ting på en kortfattet og præcis måde, så man ikke bagefter bliver citeret forkert. Men med nogen erfaring – for eksem-

pel når man har talt med den samme journalist nogle gange – finder man ud af, at man bliver citeret korrekt, og så bliver kontakten lettere.

Men forskerne har også en forpligtelse: ”For forskerne er det en formlingsopgave, som stiller krav til det sprog, man anvender. Man må – især på TV – indstille sig på, at skulle udtrykke sig i ganske få, klare sætninger. Og det er jo faktisk sådan, at det klart tænkte også er det klart udtrykte.

At udtrykke sig præcist i få korte sætninger er opgave, som giver ekstra arbejde, og det finder mange forskere foruroligende.”

jø

SOLKONGE

Direktør og bestyrelsesformand i Grundforskningsfonden, Peder Olesen Larsen, satte sig ene mand på magten over Fondens administration og politik. Og han havde sine egne regler ...

Næsen til Grundforskningsfonden betyder formentlig, at den nuværende direktør Peder Olesen Larsen ikke genudpeges til direktørposten. Han har haft det direkte ansvar for de kritisable forhold, men ikke bare det: Sagen viser også, at han har haft sine helt egne regler for, hvordan der skal tages faglige beslutninger i Fonden og hvordan der skulle sagsbehandles.

Uden at det siges direkte i Forskningsministeriets påtale, så er det gennemgående problem i sagen, at Olesen Larsen – der tidligere har været topembedsmand i Undervisningsministeriet – har haft en problematisk dobbeltrolle som både direktør og formand. Det har gi vet enorm magt over såvel de faglige bedømmelser som den administrative sagsbehandling. Som direktør har kunnet stille forslag til, hvordan sager skulle behandles i bestyrelsen, og bagefter har han som bestyrelsesformand haft store muligheder for at træffe sine egne ideer igennem.

I praksis har det fx betydet, at han placerede habilitetsklagen under ”meddelelser” på bestyrelsesmødet, selv om der faktisk på mødet var et selvstændigt punkt, der hed ”Matematik-sagen”. Og i praksis viser dobbeltrollen sig også ved, at når Olesen Larsen har svaret på spørgsmål fra Forskningsministeriet, har han blot svaret med underskriften ”Peder Olesen Larsen” – uden angivelse af om underskriften var givet i hans egenskab af direktør eller formand for bestyrelsen!

Mundtlig sagsbehandling

Han har så yderligere styrket sin magt ved en udbredt grad af mundtlighed. Det skete, når han skulle informere bestyrelsen. Utilstrækkelige referater kunne således dække over sjusk eller også, at han slet ikke har ladet bestyrelsen drøfte grundlæggende problemer.

I den aktuelle matematik-sag har bestyrelsen således benyttet sig af en ekspertgruppe bestående af 7 personer, hvoraf

den ene ikke foretog en egentlig prioritering. 3 var mest stemt for Aarhus-projektet, herunder den inhabile og 3 var mest stemt for DTU/KU-projektet. Men problemet var, at 2 af de Aarhus-stemte eksperter udsagn var baseret på mundtlige uddybende udtalelser, der var fremsat og videregivet af Olesen Larsen personligt...

Det er en informel sagsbehandling, som giver enorm magt, og Forskningsministeriet undrer sig da også over proceduren.

I matematik-sagen viser hans store magt sig endelig ved, at han faktisk har fået gennemtvunget sine egne vurderinger. Allerede i efteråret 1996 afslørede han nemlig for bestyrelsen, at han personligt foretrak Aarhus-projektet. Det sagde han et halvt år før den faglige evaluering (juni 1997).

Ingen åben kritik

Olesen Larsen er den mest magtfulde person i dansk forskning. Han har indtil nu – sammen med 7-mands bestyrelsen – stået for fordelingen af op mod 1,5 mia. kr. til forskellige centerdannelser.

Bedømmelsen af fondens faglige indsats har i førende (naturvidenskabelige og tekniske) fagkredse været positiv. Den store turnusevaluering af de 23 projekter gav fremragende, udmærkede eller gode karakterer. Men mens den indledende periode var præget af stor tilbageholdenhed med kritik udefra er der stigende undren over direktørens adfærd. De værste kritikere kalder den ”Solkonge-agtig”.

Olesen Larsen har med hård hånd styret ”sine” projekter, og hans stil har afholdt eventuelle kritikere fra åbent at ytre sig. Åben kritik ville nemlig betyde, at chancerne for støtte fra Fonden blev stærkt forringet

Hans hårde stil viste sig også i behandlingen af klager i matematik-sagen. Efter at klagerne havde afholdt et møde herom med Olesen Larsen udarbejdede de et referat, som blev rundsendt i matematikmiljøet. Det gjorde

Olesen Larsen så stiktosset, at han skrev en I-mail til notatets forfatter: ”Jeg finder, at din handle-måde er et groft brud på den tillid, vi har vist dig. Det skete vil være bestemmende for eventuelle kommende forhandlinger mellem dig og fonden”.

Det opfattede klagerne som en usminket trussel om, at de nu havde ekskluderet sig fra enhver fremtidig støtte fra Fonden! Olesen Larsen udlagde selv teksten som, at al fremtidig kommunikation skulle foregå skriftligt! Og Forskningsministeriet konkluderede, at man ikke fandt belæg for, at det skulle opfattes som en trussel, selv om ministeriet beklager, at den sproglige formulering kan opfattes som sådan.

Tilbageholdenhed med kritik har været en fornuftig disposition fra forskningsaktører. Ved den endelige vurdering af, om de 23 første projekter skulle fortsætte, viste der sig nemlig at være en høj grad af ”informelle kriterier” i bedømmelsen. Bestyrelsen har foretaget et skøn, hvis kriterier man ikke har fundet det nødvendigt at argumentere nærmere for (se artiklen ”Informelle kriterier på næste side). I praksis har det fx betydet, at det har haft betydning, hvordan centrene har opført sig i den løbende kontakt med Fonden og i de halvårslige opfølgingsmøder.

Offentlighedsloven omfattede ikke Fonden ...

Også UNIVERSITETSlæreren har måttet leve med Olesen Larsens særegne forvaltningsstil, som fx har betydet, at han ikke mente, at offentlighedsloven omfattede for Fonden. UNIVERSITETSlæreren måtte således klage til Forskningsministeriet i juli 1996 for at få adgang til Fondens meddelelsesblad ”INFOPLY”.

Men Olesen Larsen straffede UNIVERSITETSlæreren ved ikke – trods anmodninger herom – at fremsende senere numre af INFOPLY og ved at undlade at tilsende pressemateriale. Og telefon-interviews er stort set afviklet ved at Olesen Larsen svarede med ”ja” eller ”nej” ... jå

PRAGMATIS

Godt nok var review'er inhabil, men sagen skal ikke gå om, konkluderer Forskningsministeriet.

Den kritisable sagsbehandling får ikke praktiske konsekvenser i den aktuelle matematik-sag. Sagen skal ikke gå om, og Århus får deres bevilling. For selv om Forskningsministeriet giver Grundforskningsfonden en stor næse for at have forbrudt sig mod reglerne om habilitet og for at have set stor på almindelig forvaltningspraksis, så tager ministeriet ikke skridtet fuldt ud og kræver, at matematik-sagen går om.

Begrundelsen herfor modsiges i nogen grad af ministeriets egen jura-gennemgang.

I intense forhandlinger mellem Grundforskningsfondens Peder Olesen Larsen og Forskningsministeriets departementschef Knud Larsen har fondsforman-

EN INHABIL REVIEW'ER?

Klagen over Grundforskningsfonden drejede sig om, hvorvidt en international bedømmelse (review'er) af de to konkurrerende matematik-projekter (Århus og DTU/KU) var inhabil, fordi han indgik som samarbejdspartner i forskningsplanen. Han skulle udarbejde en monografi sammen med projektlederen.

Spørgsmålet var, om dette var inhabilitet. I reglerne om inhabilitet hedder det i forskningsrådenes vejledning: ”Der kan eksempelvis være tale om et meget nært fagligt samarbejde (bl.a. udarbejdelse af en fælles bog) uden fælles tilknytning til et institut eller en forskningsgruppe m.m. eller om faglige og / eller personlige modsætningsforhold, som går langt ud over normal faglig uenighed”.

I den aktuelle sag finder Forskningsministeriet, at der var tale om inhabilitet. Men ministeriet afgør også, at inhabiliteten ikke er af en sådan karakter, at Grundforskningsfondens afgørelse (om at støtte Århus-projektet) ikke er ugyldig.

den tilsyneladende fået overbevist ministeriets øverste embedsmand om, at fonden kan fastholde tilsagnet til århusianerne.

Ministeriets begrundelse: "Efter omstændighederne"

I ministeriets afgørelse er båret af en stor del pragmatik. Det siges nemlig, at ministeriet "efter omstændighederne" ikke finder, at inhabiliteten har haft afgørende indflydelse på bestyrelsens beslutning om at vælge Århus-projektet.

Det tilføjes yderligere, at den inhabile review'er bedømte et tidligt Århusprojekt, men det var et helt omformuleret projekt, som fik forhåndstilsagn fra Grundforskningsfonden.

I Forskningsministeriet uddyber departementschef Knud Larsen afgørelsen:

"Ministeriet har været i en længe dialog med fonden, og det er vores endelige vurdering, at vi ikke har grunde til at kritisere den faktiske afgørelse, nemlig at fonden har foretrukket Århusprojektet. Der er tale om en situation, hvor den inhabiles vurdering ikke har haft afgørende indflydelse på bestyrelsens valg; det har jo ikke været sådan, at eksperterne stemmer om, hvilket projekt, de foretrækker. Det var fondsbestyrelsens kvalitative afgørelse", siger departementschefen.

Han benægter, at det har påvirket ministeriets afgørelse, at fonden fremførte, at denne ikke kunne løbe fra et forhåndstilsagn: *"Der har ikke været nogle bindinger på grund af fondens tilsagn. Ministeriet gjorde udtrykkelig opmærksom på, at det givne tilsagn var givet under forbehold for, at der ikke blev truffet beslutning om, at sagen skulle gå om"*.

Jura: Sager skal gå om ved inhabilitet

Ministeriets afgørelse i februar 1998 om, at sagen ikke skal gå om står imidlertid i delvis kontrast til ministeriets egen juridiske udredning af sagen en måned forud.

I en juridisk udredning fra januar fremgår nemlig f.eks., at den inhabile bedømmer faktisk var tungen på vægtskålen, da der i evalueringspanelet var 3 for Århus og 3 for DTU/KU-projektet. Hvis den inhabile var blevet ekskluderet, havde der faktisk været "flertal" for DTU/KU-projektet (- selv om evalueringspanelet ikke "stemmer" og selv om Grundforskningsfonden ikke behøver at rette sig efter deres råd, men blot skal foretage en kvalitativ vurdering).

Hovedreglen i tilfælde af inhabilitet er, at en afgørelse må gå om. I det konkrete tilfælde skulle Fondens forhåndstilsagn

til Århus derfor trækkes tilbage og ansøgningerne skulle bedømmes på ny.

Problemet med den inhabile review'er er, at denne har været med til at påvirke opinionen for det Århus-projekt, som han selv har en personlig interesse i. I forhold til forvaltningens troværdighed er det principielt problematisk, at fonden udsætter sig for mistanke om, at "usaglige hensyn" har haft indflydelse på sagsforløbet. Det kan alene begrunde, at sagen bør gå om.

Det undrer også ministeriet, at Fonden bagatelliserer betydningen af den inhabile review'ers udsagn, når Fonden i øvrigt gang på gang understreger betydningen af international bedømmelse, og når der faktisk er tale om en direkte konkurrence mellem to projekter. Her undrer det ministeriet, at fondens bestyrelse har lagt vægt på to peers kvalitative udsagn - hvoraf det ene i øvrigt kun er fremført mundtligt overfor direktør Olesen Larsen - mens Fonden vælger at overse de tre reviews for DTU/KU-projektet!

Fonden: Vi kan ikke løbe fra forhåndstilsagn

Grundforskningsfonden erkendte, at der var begået en fejl med den inhabile review'er, men mente ikke, at det automatisk skulle medføre, at fondens af-

gørelse om at foretrække Århus er ugyldig.

Fonden anfører samtidig som et vægtigt argument, at man faktisk har givet et (forhånds-) tilsagn til Århus-gruppen, som derfor har "et berettiget krav på at kunne indrette sig efter dette".

Det er ikke muligt at se, hvor tungt denne argumentation har vejet, da Forskningsministeriets departementschef i februar 1998 beslutter, at sagen ikke skal gå om. Tidligere eksempler viser i øvrigt, at tilsagn godt kan omstødes - og at det kan ske, selv om der faktisk er meddelt et tilsagn

Olesen Larsen havde travlt ...

Direktør og fondsformand Olesen Larsen havde travlt med at få sagen afviklet efter at ministeriet havde afgjort, at sagen ikke skulle gå om.

Ministeriet meddeler d. 11. februar, at sagen ikke skal gå om. Ved FORSKERforums telefoniske henvendelse oplyste Olesen Larsen, at han hurtigst muligt herefter ville underskrive kontrakten med Århus-centret. Han så ingen grund til at vente med at forelægge sagen for et bestyrelsesmøde d. 23. februar før han skrev under.

Det kunne ikke gå stærkt nok at få afsluttet den betændte sag ...

jø

ÅRHUS MOD KØBENHAVN I MATEMATIK

To matematik-miljøer i bitter strid om, hvem der skal støttes af Grundforskningsfonden

"Der er på ingen måde tale om, at Grundforskningsfonden har valgt et underlødigt projekt, når de valgte den århusianske gruppe. Projekterne - Århus og København - er fagligt set lige kvalificerede; det er en faglig smagssag, hvilke vægtinger, der lægges på de enkelte dele ...", siger en matematiker, der fra siden har fulgt striden mellem de to matematikprojekter, som er landet i bitter strid om en 5-års bevilling på 25 mio. kr. fra Grundforskningsfonden.

"Striden mellem de to ansøgergrupper er ulykkelig, og vil sætte dybe skår i det danske matematikmiljø i mange år. Med en bevilling på 25 mio. kr. får nogle klart fordel frem for andre. Så bevillingen til Århus forrykker da institutionsbalancen i nogle år ..."

Den opståede mistillid bliver

svært at reparere, for den personlige og faglige bitterhed ligger dybt, siger den udenforstående. DTU/KU-ansøgerne er rasende, fordi de mener, at fonden gennem den sløse sagsbehandling har været med til at fremme Århusprojektet, samt at direktør Olesen Larsen allerede før den internationale bedømmelse talte for det Århusianske projekt. Og de kalder Århusianerne "mafiose", idet disse har forberedt deres sag gennem underhåndsmøder med Grundforskningsfondens direktør.

Omvendt siger Århus ansøgerne, at københavnernes er dårlige tabere: De kan ikke tabe en ærlig faglig kappestrid, og må så ty til paragraf-rytteri for at forpurre beslutningen...

Forhistorien

Mens Grundforskningsfonden

valgte at se bort fra matematikeren i den første ansøgningsrunde i 1993, så blev det - efter intenst lobbyarbejde fra matematikerkredse - fondens ambition, at faget skulle støttes i anden runde (uddelingen i 1997). Det var hele matematikmiljøet indstillet på, indtil bestræbelserne på at lave et fællesprojekt strandede i sommeren 1996. De mere præcise årsager har det ikke været muligt for FORSKERforum at afklare. Men parterne kunne ikke enes om et fælles projekt og begyndte "at positionere sig", som en kilde udtrykte det.

Resultatet var, at Grundforskningsfonden måtte konstatere, at der var to konkurrerende projekter.

Fondens bestyrelse valgte så på sit møde i juni 1997 - på baggrund af to review'eres bedømmelser - at prioritere Århu-

sianernes forskningsplan, dog således at denne skulle omarbejdes, så hovedvægten kom til at være på nye områder i dansk matematik, herunder stokastisk analyse, sandsynlighedsregning m.m. Bevillingen på 25 mio. kr. kunne frigives under forudsætning af, at bestyrelsen kunne godkende den ændrede forskningsplan.

Som konsekvens heraf blev der givet afslag til københavnernes. Og så startede den store ballade. Københavnerne klagede over, at der iblandt de 7 review'ere var een, som tilsyneladende var inhabil: Han skulle selv indgå i et mindre delprojekt sammen med den Århusianske projektleder...

Og den strid førte så til den afslørende undersøgelse af de kritisable forhold i Grundforskningsfondens forvaltning, som FORSKERforum kan afsløre her.

jø

INFORMELLE KRITERIER

Der var 7 centre som ikke blev forlænget i Grundforskningsfonden og de fik meget kortfattede – og informelle – begrundelser

Jeg kan godt lide at blive bedømt hårdt. Men i denne bedømmelse har kriterierne ikke været alt for klare og noget informelle. Der er opstillet 11 kriterier, som vi ikke har set før i den udformning. Og så er der tilføjet 4 liniers særskilt begrundelse - hvor jeg da godt kan forstå baggrunden for noget af kritikken.

Men det er utilfredsstillende at vi ikke præsenteres for en nøjere gennemgang af, hvordan vi har stået i forhold til de 11 kriterier. Vi har trods alt fået 11 mio. kr. – og er bare et af de små centre”, siger docent Per Aage Brandt, som er leder af et af de centre - Centret for Semiotisk Forskning – der ikke fik forlængelse hos Grundforskningsfonden.

Forstår ikke humaniora

”Men selv om jeg godt kan forstå noget af kritikken, så er den altså også præget af, at der er for få rigtige humanister i bestyrelsen...”, siger centerlederen. Den manglende forståelse for humaniora gav sig bl.a. udtryk i, at der også blev sammensat et fælles evalueringspanel for semiotik og datalogi” og panelet har haft vanskeligt ved at forstå, hvad vi lavede”, som Brandt udtrykker det.

Han mener, at Grundforskningsbestyrelse grundlæggende er præget af en naturvidenskabelig tænke- og arbejdsmåde. For dem er humaniora groft sagt historieforskning:

”Men vores projekt er kulturforskning; semiotik-projektet er strukturel forskning af betydningsstrukturer, hvor vi er nødt til at udvikle nye modeller, et nyt sprog og ny erkendelse. Det er social arkæologi, hvor det drejer sig om verbernes betydning, om forholdet mellem intentionalitet og kausalitet. Det har de haft svært ved at forstå”, siger Per Aage Brandt, som ellers synes, at man har haft en saglig og interessant dialog med bestyrelsen:

”Vi har fået lov at præsentere os løbende for nogle af bestyrelsens medlemmer. De har spurgt og informeret sig – og vi er mødt med velvilje, hvorfor jeg egentlig

også troede, at vi fik lov at fortsætte ...”

Han er ikke forbitret over afslaget på forlængelse, men er ærgerlig over, at centret for semiotik i Skandinavien hermed opløses og at centret faktisk lukkes i det samme forår, hvor mange af centrets publikationer og et internationalt samarbejde netop fuldbyrdes.

Grundforskningsfondens 11 kriterier:

I alle tilsagns- eller afslagsskrivelser er der gået ud fra en standardskrivelse:

”Bestyrelsen har til grund for sine beslutninger lagt 11 kriterier, der dels er udarbejdet på grundlag af de kriterier, som blev angivet ved fondens indkaldelse af forslag i januar 1992, dels på grundlag af de spørgsmål, der blev stillet til de internationale paneleer i foråret 1997.

Som beslutningsgrundlag har bestyrelsen endvidere haft (evaluerings-) rapporter fra de udenlandske forskere, der gennemførte evalueringen, baggrundsmaterialet for evalueringen, centrets årsrapporter, publikationer og det materiale, som fonden og centrets kontaktpersoner i bestyrelsen løbende har fået tilsendt, samt centrets forskningsplan for en kommende femårig periode.

Endelig har bestyrelsen indtaget den viden om centrene, som er opnået ved de halvårlige opfølgningsmøder”.

De 16 centre, som har fået forlænget bevillingen, har ikke fået en særskilt begrundelse.

Og de 7 centre, som har fået afslag, har fået mere eller mindre uddybende begrundelser.

Afslag: Helhedsvurdering på 11 kriterier

I alle afslagene henvises der til en helhedsvurdering på grundlag af 11 kriterier:

- 1 Forskningsplanen, bl.a. om der fra starten har været en sammenhængende forskningsplan og om de angivne ”milepæle” er blevet nået?
- 2 Ledelsen
- 3 Seniorforskernes kvalitet
- 4 Forskeruddannelse

- 5 Internationalt samarbejde.

Har det internationale samarbejde været ”passende i omfang og af høj kvalitet”?

- 6 Gæster,,

7 Forskningens kvalitet. Har forskningen ført til ”enestående resultater og ny forståelse på forskningsområdet”? Er gruppen blevet en af de internationalt ledende på området? Vil forskningsområdet også i fremtiden kunne opnå ”banebrydende resultater”?

- 8 Publicering: Har centrets publicering, herunder først og fremmest publicering i den førende internationale faglitteratur været tilfredsstillende?

9 Relevans i dansk sammenhæng, afsmitning, forhold til værtsinstitutionen: Har centrets forskning haft afsmitende effekt i Danmark?

- 10 Noget nyt – eller mere af det gamle. Har oprettelsen af centret ført til, at noget er sket, som ellers ikke ville være sket?

- 11 Fortsættelsen?

Til ”helhedsvurderingen” er der så tilføjet 4-7 linier, som for hvert enkelt afslag giver nogle antydninger af de mere specifikke årsager til afslaget.

Humaniora: Semiotik-projekt lukkes

Mens de mere klassiske humaniora-centre – Nationalmuseets marinarkæologiske, Polis-centret om den græske bystat og Søren Kierkegaard-centret – fik nye bevillinger, blev det mest utraditionelle af alle Grundforskningsfondens centre ikke genvalg.

Til Centret for Semiotisk Forskning siges, at forskningen kunne have været mere fokuseret og ledet, og at forskningsplanen ikke var tilstrækkeligt sammenhængende. Centrets publicering i internationale tidsskrifter og bøger mm. på andre sprog end dansk levede ikke op til forventningerne. (pkt. 1 & 2 & 8).

”De har lagt vægt på, at vores publikationer ikke har været ’strategisk placeret’ – vi har ikke søgt ære og glans i tunge artikler i tunge tidsskrifter. Men semiotikken er i opbrud og der er

faktisk kun 5 tidsskrifter på området – med svingene referekrav. Og det er da også rigtigt, at vi har satset på danske, skandinaviske og europæiske foraer. Vi har et intenst samarbejde med Frankrig, Tyskland og Italien – i England findes der ikke noget. Men når de mener internationalt, så mener de USA ...”, siger Per Aage Brandt. ”Og så er vi først nu ved at høste frugten på publiceringsfronten. Jeg synes nok, at de havde foretrukket, at vi var grydeklare fra starten”.

Men Grundforskningsfonden gør dog med Semiotik-projektet den undtagelse, at man tilbyder at finansiere ”et ordinært professorat i semiotik” (signeret docent Per Aage Brandt) i 5 år.

Samfundsvidenskab

Centret for Forskning i Økonomisk Politik (HH-København) fik forlænget sin bevilling.

Derimod blev centret for Arbejdsmarkeds- og Sociale Analyser (AU / HH-Århus) ikke forlænget. Der blev her henvist til, at projektet kunne have været mere fokuseret og ledet, og forskningsplanen ikke var tilstrækkeligt sammenhængende. Centrets publicering i internationale tidsskrifter har heller ikke fuldt levet op til forventningerne, siges det.

Centerleder, professor Niels Westergård-Nielsen siger:

”Jeg er selvfølgelig uenig i evalueringen af vores projekt. Og begrundelserne er så vage, at vi ikke ved, hvad vi er røget på! Det kan være på en vurdering af, at vi ikke har publiceret de rigtige steder. Det kan også være, at vi er bedømt på naturvidenskabeligt prægede præmisser, og dette har vi åbenbart ikke kunnet leve op til - selv om vi i samfundsvidenskabelig målestok er noget af det mest empirisk prægede”.

Han vil dog ikke bruge tiden på at være bitter:

”Vi er da ærgerlige, men nu arbejder vi på at vise dem, at de tog fejl – hvis vi vel at mærke kan skaffe penge til det ...”

BIG BUSINESS IS WATCHING YOU

Amerikanske forskere, der udfører industrifinansieret forskning, oplever, at uvelkomne resultater kan føre til chikane fra deres sponsorer

I USA er det et stigende problem, at store firmaer lægger pres på de forskere, som de giver penge. Firmaer blokerer for, at oplysninger; der kan skade dem, kommer frem i offentligheden, de søger at styre opinionen. Med den stigende interesse i befolkningen og medierne for helbredsrisici og for forskning, er der stigende bekymring for "taktisk pres" på forskere. Det er måske mere udbredt end man tror, og metoderne bliver mere og mere ondarterede.

Således med **talkshowværten Oprah Winfreys**, der blev trukket i retten i Texas af kvægopdrættere, fordi en medvirkende i hendes program mente, at amerikanske køer kunne være smittede med kogalskab. Kvægopdrætterne vil have erstatning, fordi prisen på oksekød er styrt-dykket. Det var i kølvandet på denne retsag, at nogle forskere i de amerikanske medier hævdede, at det samme også gør sig gældende inden for forskningsverdenen: En forsker, som kommer frem til resultater, der kolliderer med kommercielle interesser for industrien eller ikke er velkomne af organisationer eller statslige styrelser, kan pludselig se sig selv midt i et heftigt politisk, juridisk og personligt stormvejr.

Når man i USA nu har taget fat om problemet og prøver at reglementere området, skyldes det ikke mindst, at en stigende del af den amerikanske forskning – som herhjemme - finansieres af private firmaer.

Når forskere truer profit

Esther Sternberg g var for år tilbage statslig forsker på National Institutes of Mental Health, Maryland. Hendes forskning mandede ud i, at et ernæringsstilsæksud L-tryptophan fra et japansk firma Showa Denko angiveligt kunne være årsag til 30 personers død i 1989-90.

Firmaet gik til modangreb. De ville have indblik i de nærmere detaljer ved Sternbergs undersøgelser, og har siden søgt at så tvivl om hendes resultater. De hævdede blandt andet, at de ikke kunne reproducere i peer re-

view studier, hvilket de faktisk var blevet.

I et interview har Esther Sternberg beskrevet, hvordan en forsker, hvis resultater kan true profitter i mangemillionklassen, pludselig kan befinde sig i stormvejr.

"Det er som at være Alice in Wonderland i et kæmpestort skakspil. Du ved ikke hvad, der sker omkring dig: det er ensomt og forvirrende. Det var i hvert tilfælde min erfaring".

Sternberg håber, at den nuværende medieopmærksomhed i Amerika om fænomenet vil åbne andre forskeres øjne for problemet, samt ikke mindst lade dem, der er under pres vide, at de ikke er alene.

Men Sternberg understreger, at det ikke er hendes ærinde at udpege syndere, men at udskifte 'ødelæggende taktisk pres' med 'konstruktiv dialog'.

"Vi siger ikke, at alle firmaer og offentlige styrelser gør sådan. Men det bør være vigtigt for alle, der finansierer forskning, at forskningen sker så 'u-biased' som muligt".

Redaktøren for The Journal of the American Medical Association, Drummond Rennie har på offentlighedens vegne udtrykt bekymring over at mere og mere af den forskning, som befolkningens helbred afhænger af, udføres eller kontrolleres af folk, som har store økonomiske interesser i, at forskningen munder ud i nogle ganske bestemte resultater.

Oppe imod landbruget og fiskeriet

JoAnn Burkholder - professor på universitetet i North Carolina - blev sidste år et kendt navn i Amerika og portrætteret i glitterblade som The People, side om side med Michael Jackson og lignende berømtheder. Årsagen var, at hun i sit arbejde som forsker fandt og identificerede en mikrobe med navnet *Pfiesteria piscicida*, eller som den blev døbt i de amerikanske medier – the cell from hell. Mikroben blev sat i forbindelse med en udbredt fiskedød ved Chesapeake Bay nær Washington.

Men inden da havde hun selv

levet i helvede gennem nogle år. Hendes arbejde som forsker havde ført til den formodning, at mange syge fisk i North Carolinas vandveje skyldtes udledning af forurenede spildevand fra landbruget og fiskeriet i staten. Det gav hende mange prominente fjender i landbruget, fiskeriet og turismeerhvervet, og ikke mindst de offentlige instanser, som havde finansieret hendes forskning. Hun har for nylig i interviews beklaget sig over, at hendes arbejde som forsker blev forbigået og nedgjort. Hun kunne se sig selv omtalt i medierne som et 'nervøst vrage' og 'en lidt sær person', rygter, som viste sig at være sivet til pressen fra en toksikolog i Statens Miljøstyrelse. Derudover modtog hun jævnlige mordtrusler over telefonen.

For JoAnn Burkholder er tilværelsen nu næsten normaliseret. Hun har fået en uforbeholden undskyldning fra chefen for North Carolinas miljøstyrelse. Han var ked af, at en af hans medarbejdere havde talt nedsættende om hende. Nu er hun en kendt person, og hun arbejder sammen med flere amerikanske stater.

En talsmand for hendes universitet siger dog, at der stadig er en del nedsættende hvisken i krogene om hendes forskning og en del truende telefonsamtaler.

Retningslinier ?

Denne udvikling har fået nogle fremtrædende forskere til at spørge efter nye retningslinier for, hvordan man kan beskytte ytringsfriheden og bevare videnskabelig integritet i en tid, hvor relationerne mellem private og statslige sponsorer, forskere, deres universiteter, interesseorganisationer og videnskabelige tidsskrifter bliver stadig mere komplekse.

De har foreslået:

- Universiteter skal omgående tage affære, hvis der sker åbenlys chikanering af en ansat forsker, hvis der sker et pludseligt afbræk af aftalt finansiering uden forklaring eller hvor der synes at være hævnmotiver bag.
- Tidsskrifter, der publicerer ar-

tikler baseret på peer review, skal sikre sig, at anmelderne i peer review-korpset ikke arbejder som konsulenter for store firmaer, og dermed er inhabile grundet deres økonomiske interesser i industrien.

- Klausuler, der forhindrer offentliggørelse af uvelkomne resultater, skal luges ud af forskningskontrakter.

Det danske fupudvalg: Mest et amerikansk fænomen

Næstformand i det sundhedsvidenskabelige fupudvalg - Udvalget Vedrørende Videnskabelig Uredelighed - professor, dr.med. Daniel Andersen, udtaler på baggrund af diskussionen i USA, at man ikke i udvalget har stødt på lignende forhold i Danmark. Han benægter ikke, at det kunne ske i Danmark, men mener, at det ikke er hyppigt – og at det ikke er særligt sandsynligt:

"Danske medicinalfirmaer opfører sig i al almindelighed sobert, og så er der forøvrigt alt for meget at tabe, hvis de presser ting på markedet som er farligt. Det koster måske et par milliarder at udvikle et produkt, men uendelig mange flere i erstatning, hvis det medfører dødsfald".

Med udgangspunkt i de aktuelle forhold i USA understreger han, at det for en forsker er vigtigt ikke at afgive de oprindelige rådata til fx en privat firma. Dermed kan forskeren sikre sig, at resultaterne ikke bliver misbrugt. Derudover mener han, at al forskning skal offentliggøres, hvis det har den fornødne kvalitet.

"Det er vigtigt at forskere ikke indgår kontrakter, hvor der er alle mulige klausuler om, at det ikke må offentliggøres, hvis resultaterne ikke passer rekvirenten", siger professoren.

ingemann

FORSKNING - I - FORSKNING

Der er da tendenser til, at vi er oppe mod politikere, der i højere og højere grad lægger vægt på de hårde data, Derfor gælder det om at kvalificere statistikkerne siger nyt Analyseinstituts direktør. Hun fortæller, at instituttet vil arbejde med bløde data - og at man skal rådgive om forskningsevalueringer

Hvis du laver noget, der kan bruges, så kan det også misbruges – således også med det arbejde, vi skal lave på Analyseinstituttet for Forskning. Men du kan gardere dig mod brug eller misbrug ved at lægge præmisserne for din forskning eller din analyse klart frem – og hvis der er fare for implicit misbrug, skal man da prøve at gardere sig imod den. Og det er min erfaring, at man som forsker ikke kan gardere sig yderligere, fx mod hvad andre kan bruge ens forskning til ...”, siger Karen Siune, som er direktør for det nye ”Analyse- og Udredningsinstitut for Forskning”.

Hun er ganske klar over, at hun – som leder af et uafhængigt sektorforskningsinstitut – lever i et felt, hvor data og analyser kan indgå direkte i den forskningspolitiske debat: ”Instituttet her skal i et vist omfang tage opgaver op, som er på den politiske dagsorden, og det er vi meget bevidste om”.

”Vi er selv en sektorforskningsinstitution. Men vi er klart uafhængigt og selvstændigt i forhold til Forskningsministeriet. Det er os, der skriver rapporter på baggrund af vores data, og dem kan politikerne så bruge. Jeg kender da godt påstandene om sektorforskningen, som ikke er så uafhængig. Jeg kan også forestille mig, at vi skriver noget, som ikke passer Forskningsministeriet, og hvis vi gør, så må vi tage tumulden. Vi er da helt klar over, at vores opgaver har en politisk karakter, men jeg agter ikke at opdrage ’selvencenderende’ medarbejdere ...”

Instituttets kernemedarbejdere bliver post.doc.’ere (med ph.d.-grad) på 3 årige kontrakter.

De hårde data: Forskningsstatistikken

Instituttet skal gennem forskning og udredning bl.a. styrke grundlaget for det forskningsrådgivende system og for de forskningspolitiske beslutninger, hedder det i formålsparagraffen. Og som en central opgave skal instituttet også stå for udarbejdelse af Forskningsstatistikken – en opgave, som hidtil har ligget i Forskningsministeriet.

Direktøren siger, at den største fare for instituttet er, hvis det bliver tvunget mod en ensidig snæver fokusering mod snævre økonomiske eller statistiske felter.

”Forskningsstatistikken er bare en af vores arbejdsopgaver, som imidlertid ikke må blive en gøgeunge, der kvæler det mere perspektiverende analysearbejde. Meningen er udtrykkeligt, at instituttet gennem eget valg og udredning skal lave forskning i forskningens rolle i samfundet. Og vi agter at holde opfyldte den brede intention ...”, siger hun og tilføjer, at man har søgt at gardere sig mod kvælning i statistikken ved at bemande denne opgave vel og ved i øvrigt at afgrænse den opgave fra det øvrige institut.

Om forholdet mellem brug af kvantitative og kvalitative data i forskningspolitikken, siger hun:

”Jeg opfatter det fx ikke sådan, at de hårde data – statistik og økonomi – er bedre argumenter end den blødere tekst. Der er nogle, som har den opfattelse, at kan noget gøres op i kroner og øre, så er det mere (politisk) slagkraftigt. Men det er en illusion, hvis man mener, at statistik har større ’gyldighed’. Det afgørende er, om de påstande, der fremsættes, er pålidelige – og det gælder også for statistikken ...”, siger Siune. ”Men der er da tendenser til, at vi er oppe mod politikere, der i højere og højere grad lægger vægt på de hårde data. Derfor gælder det om for os at kvalificere tallene, så politikerne også forstår, hvad der ligger bag data – herunder følgerne af data’ene”.

Hun understreger, at Analyseinstituttet er meget opmærksom på, at forskningssektoren kan forstås ved hjælp af både hårde og bløde data.

Den eksterne finansieringsrolle

Direktøren forudser, at en af de forskningspolitiske slagmarker i de kommende år bliver spørgsmålet om balancen mellem basismidler på den ene side og projektmidler / ekstern finansiering på den anden. ”Det er et slagsmål, og vi kommer til at levere data til en afklaring af argumenterne i slaget ...”.

Grundlaget for institutionerne må jo være, at der er basismidler nok til at man kan bevare sin ekspertise og nyudvikle sig, uden at være afhængig af udefra kommende midler. Basismidler er en absolut forudsætning for at følge med i metode og teoriud-

viklingen, forklarer hun og konstaterer, at basismidlerne ikke absolut er blevet mindre igennem de seneste år, men at basismidlerne forholdsvis udgør en mindre andel på grund af institutionernes vækst, fx større studenteroptag.

En anden grund til at oprettholde en væsentlig fond af basismidler er, at forskerne bruger megen tid på at søge om eksterne penge. ”Det er væsentligt, at der er basismidler til at udvikle sin grundforskning uden at man skal rundt i systemet for at søge midler”, siger hun med henvisning til Nobelpris-vinderen Skou, der har sagt, at han aldrig ville havde kunnet få tid og mulighed for sine opdagelser under det nuværende finansierings-system.

Bred vifte af opgaver

Direktøren forklarer, at arbejdsfeltet spænder fra de økonomiske sider i forskningen, herunder konsekvensanalyser: hvilken betydning har forskningen for samfundets udvikling. Et andet felt er det strukturelle, der bl.a. handler om, hvordan forskningsverdenen organiserer sig: Hvilke personer med hvilken uddannelsesbaggrund, hvilken rekruttering og hvilken mobilitet er der samt hvilke organisationer består forskningsverdenen af. Og så er der endelig de mere brede sammenhænge om de værdier, som præger forskningsverdenen selv. Ambitionen er at nå hele vejen rundt.

Derfor har instituttet organisatorisk fordelt sig i tre søjler: ”Økonomiske aspekter” (statistik og økonomi), ”Individer i forskning” (de blødere humane aspekter) og ”Forskning og samfund” (politologien).

Med henvisning til denne opdeling er Siune ikke bange for, at analyseinstituttet kommer til at blive domineret af statistik, økonomi og politologi (hun er selv uddannet sociologi men har været ansat på statskundskab): ”Med den struktur og bemanding, har jeg den allerstørste tro til, at vi nok skal undgå den skæv-vridning”.

Hun henviser bl.a. til, at kulturperspektivet kommer ind i en analyse af de forskellige miljøer, hvor instituttet bl.a. gennem kvalitative interviews vil søge at belyse vilkår, selvforståelse osv.

Forskningens interne brydninger

Et af arbejdsfelterne hedder forskning-i-forskning. På spørgsmålet om Analyseinstituttet ser det som sin opgave at lære forskningsmiljøerne, forskerne og universiteterne at forstå sig selv – selvrefleksivitet – svarer hun:

”Det kommer nok an på, hvilket niveau, at de skal forstå sig selv.

Men vi vil da se på, hvordan forskningsgrupper er sammen-sat, om de er indavlede, om der er mobilitet, om der er tale om stivnede selvforståelser, om man arbejder tværgående og så videre. Det er centrale spørgsmål i tider, hvor der er klare udmeldinger om øget styring af forskning og om flere konkrete satsningsområder. En af opgaverne er derfor at se på, hvordan miljøerne reagerer på påvirkning udefra – dvs. på incitamenter som er sat udefra; politisk eller internationalt ...”

Men vil instituttet gå ind i analyser af videnskabens eller de enkelte fagvidenskabers særlige kerne:

”Som statskundskabsmand er jeg meget opmærksom på de forskellige tankegange, som kan præge de enkelte videnskaber, og forskellene i deres selvopfattelse: Lever forskeren sit eget isolerede liv, svajer han/hun for vinden, tilpasser han/hun sig – hvordan er samspillet med det udenfor, med forskningsverden selv o.s.v. I den forstand vil vi ikke være bange for at gå ind med analyser af interne faglige brydninger”.

Manual for forskningsevalueringer

I dag findes der et center for undervisningsevaluering, men der findes ingen standarder for forskningsevalueringer.

I kølvandet på forskningsevalueringen af psykologi i efteråret 1996 fremkom der skarp kritik af metoden. Der var ”uklare adresser på kritikken” hed det, og ”dens kriterier er upræcise og summariske: 30 forskeres forskningsarbejde gennemgås summarisk på 2-5 sider i rapporten. Hvis det skulle have været gjort forsvarligt, skulle værkerne være gennemgået nærmere, evt. gennem peer-review, således at de hver for sig faktisk blev udsat for en bedømmelse ...”, sagde en af kritikerne.

initiativer vil have langt sværere ved at blive evalueret positivt fordi det overvejende er traditionisterne som præger udvælgelsen".

Det er samtidig påfaldende, at kritikken ofte rammer de små miljøer, fx RUC's eller Aalborgs. "Du kan ikke automatisk konkludere, at det er fordi de er små, at de får dårligere eller anderledes evalueringer! Det kan jo skyldes, at de ikke lever op til de stores (brede) krav – og så kan de i øvrigt være fremragende på nicheområder. Men skal institutter være bæredygtige og tillige undervisningsansvarlige, så ligger der altså også et ansvar, som handler i om at de er tilstrækkeligt brede og bærende".

Siune slutter: "Evalueringer foretages af fagfolk på fagspecifikke præmisser og ikke med udgangspunkt i institutternes selvelevede funktion. Det aspekt kunne i højere grad indgå".

Karen Siune vil ikke udtale sig om standarden i psykologievalueringen, men hun mener, at det er meget vigtigt, at det er klare og gennemskuelige kriterier, som skal anvendes ved kommende forskningsevalueringer. Analyseinstituttet skal ikke selv foretage evalueringer, men det skal medvirke til at udforme nogle standardpræmisser, som skal kunne bruges.

"Det er hensigtsmæssigt, at der laves nogle fælles standarder – som også kan sammenlignes. Men herudover skal der være et særlige faglige præmisser for de enkelte evalueringer".

Direktøren understreger, at det – som det er nu – er op til de faglige forskningsråd at styre evalueringer, herunder at sammensætte evalueringsudvalg.

Mainstreams dominans i evalueringer

Noget af kritikken mod forskningsevalueringer er gået på, at der er tendens til, at mainstream-forskning har en fortrinstillig. Den nye eller lidt skæve faglighed har svære betingelser?

"Det er klart en fare, at der er en risiko for, at det er de dominerende faglige strømninger, som kommer til at dominere fagområdernes kernesubstans og at der i den forstand er en vis konservatisme i en evalueringsgruppe.

Spørgsmålet er imidlertid om det kan eller skal undgås: Du skal jo sikre dig at områder har

en kontinuert 'kerne'. Men selvfølgelig skal man være opmærksom på det uheldige i, at nye

jo

Påbegyndelse af EFTERUDDANNELSE

Det er et vigtigt element i uddannelsesudvalget for Lærerelevanterne i Uddannelses (ELU) ved at støtte udviklingen af nye projekter, som bl.a. omfatter følgende aktiviteter:

- Indledningen af samarbejdet mellem de enkelte uddannelsesinstanser
- Udviklingen af nye projekter og aktiviteter

Ansøgere kan søge om støtte til deres projekter og aktiviteter. Ansøgere kan søge om støtte til deres projekter og aktiviteter.

Yderligere information hos:
 ELU sekretariatet
 Lærerelevanterne, A/S
 2000 Frederiksberg
 Tel: 33 44 5333
 Fax: 33 44 5334
 E-mail: elu@eludat.dk

FORSKNINGSBASERING?

Studieledere på naturvidenskab anfægter Ole Vigs påstand om manglende forskningsbaseret i undervisningen.

Bachelorerne bliver hele vejen gennem studiet undervist i et forskningsmiljø, og deres afgangsprøve som bachelor er et minispeciale udarbejdet i et forskningsmiljø med en forsker som vejleder. Jeg tror, at vi giver vores bachelorer en helt anden holdning og tilgang til faget, end hvis vi blot lader lærere, der ikke forsker, undervise".

Studieleder og lektor ved fysikstudiet på Københavns Universitet, Jens Viggo Clausen er uenig med undervisningsminister Ole Vig Jensen, der mener, at megen undervisning på universiteternes bachelorniveau ikke er forskningsrelateret. Undervisningsministerens holdning fremgår af et nyt reformforslag til de videregående uddannelser. Tværtimod mener Jens Viggo Clausen, at forskning er en nærværende del af studiet fra begyndelsen:

"Hos os lægger vi netop mest vægt på at uddanne bachelorer, så de er kvalificerede til at blive kandidater, og mindre på at give uddannelsen et erhversmæssigt tilsnit. Vi lægger altså stor vægt på allerede tidligt i studiet at introducere studenterne til forskning", siger lektoren.

"Undervisningen udføres af forskere på hele bacheloruuddannelsen. Studenterne skal allerede på 1. studieår lave et projekt, som har karakter af forskning. Derudover er der jævnligt foredrag af forskere på instituttet, der fortæller om deres arbejde. Foredragene er tilrettelagt, så de supplerer igangværende kurser med en forskningsmæssig vinkel".

Synspunktet støttes af lektor og studieleder i fysik på Århus Universitet Poul V. Thomsen, der også mener, at den forskningsrelaterede undervisning er et vigtigt element på alle niveauer af fysikstudiet.

"Det er rigtigt, at studiet de første par år handler om indlæring af færdigheder, men på 3. studieår introduceres studenterne til forskningen. Underviserne er selv forskere, der gennem bl.a. eksempler giver de studerende et indblik i forskningsverdenen".

Forskere giver vingefang

Lektoren mener, at undervisning, der udføres af en forsker, er fundamentalt forskellig fra en ikke-forskende lærers undervisning.

"Jeg mener, at der er et noget større vingefang i undervisningen, når en forsker formidler et

stof. Det giver undervisningen et kvalitetsløft. Undervisningen får let karakter af oplæsning fra en bog, hvis underviseren ikke forsker. Det er efter min opfattelse en væsentlig begrundelse for at bevare den forskningsrelaterede undervisning".

Kjeld Bagger Laursen studieleder på Matematisk Institut, Københavns Universitet vil også være meget ked af at splitte undervisning og forskning ad.

"Matematik er kendetegnet ved at have en meget hierarkisk vidensopbygning, og derfor bliver de første studieår brugt til at indlære grundlæggende - meget ofte klassisk viden - inden for matematik. Men selve fokuseringen på hvilke aspekter af faget, der er vigtige, afgøres jo af hvor frontforskningen er på vej hen. Vi sidder fx ikke og studerer elementær geometri om trekanter længere, fordi dette område er udforsket til bunds. Derfor er det vigtigt, at underviserne selv er forskere, så de kan lade den grundlæggende basisindlæring i de første år farve af frontforskningen. Lærere, der ikke selv forsker, ville ikke vide, hvor de skulle lægge trykket i undervisningen".

Faglig ligestilling en illusion

Ministeren har i forslaget til strukturreform foreslået at give BA-graden til mellemuddannelserne uden for universitetet og dermed stille pædagoger og sygeplejersker lige med universitetets BA-niveau. I selve strukturforlaget tekst står:

"Der er ikke tvivl om at arbejdsmarkedet - ikke mindst det private - hellere så, at flere tog mere erhvervsrettede (og kortere) uddannelser samtidig med, at de mere vidensintensive aftagervirksomheder også meget gerne så, at forskeruuddannelserne var forbeholdt færre, men bedre egnede kandidater."

Ministerens hensigt er, at bacheloruuddannelsen skal være mere erhvervsrettet, og at de studerende der er egnede til at være forskere, skal modtage en forskningsrelateret undervisning på kandidatniveau. Kandidatniveauet skal så også være tilgængeligt for studerende med en mellemuddannelse fx folkeskolelærere og pædagoger. For dem skal der etableres korte studieintroducerende forløb til kandidatuddannelsen.

Kjeld Bagger Laursen synes, at der er meget rigtigt i ministerens udspil om at øge fleksibiliteten og mobiliteten mellem uddannelserne. Men der er nogle problemer, som først skal løses, før forslaget kan gennemføres i praksis.

"En folkeskolelærer med liniefag i matematik har ikke så højt et fagligt niveau som universitetets bachelorniveau i matematik. Man kan ikke tage en kandidateksamen efter 2 år med et liniefag fra seminariet uden at forlænge studiet.

Forskellen i faglighed og forskningsrelateret fra universitetet til andre ikke-akademiske uddannelser betyder efter min mening, at man ikke bare lige kan sætte et lighedstegn mellem uddannelserne. Der vil blive problemer med mobiliteten mellem uddannelserne, og derfor tror jeg, at det vil blive meget svært at gennemføre forslaget i praksis".

Bachelorer: Halvstuderede røvere?

I Århus mener Poul V. Thomsen, at der også er andre problemer i at ligestille mellemuddannelserne med bachelorgraden fra universitetet.

"Man kan ikke sidestille fagligheden hos en lærer eller pædagog med en bachelorgrad. Hvis meningen er, at folkeskolelærere skal kunne komme hos os med deres bachelorgrad og derefter i løbet af 2 år blive kandidat, bryder vores kandidatuddannelse sammen. Den opgave kan vi simpelthen ikke løse".

Kjeld Bagger Laursen fortæller, at man på Matematisk Institut for tiden forsøger på at give bacheloruuddannelsen et løft. Studiet er forlænget med et halvt år for at øge kandidaternes erhvervssevne. De kan nu afslutte bacheloruuddannelsen med et erhvervsmodul samt et modul, der tager sigte mod at sluse dem mod undervisning i folkeskolen.

"Vi har forsøgt at befri BA-graden for det tvivlsomme rygte om, at bachelorkandidater er halvstuderede røvere. At vi nu ser, at BA-titlen gives til mellemuddannelserne uden vores høje faglighed torpederer i nogen grad vores anstrengelser. Det vil ikke hjælpe til med at give BA-titlen et bedre omdømme".

ingemann

Ved ansøgning om lektorer eller professorater skal man i fremtiden forpligtes til at medsende dokumentation for de undervisningsmæssige kvalifikationer.

Sådan lyder et radikalt forslag som i højere grad skal inddrage undervisningserfaringen ved ansættelser, hvor det i dag kritiseres, at ansættelse næsten udelukkende sker på de forskningsmæssige kvalifikationer. Forslaget stammer fra en arbejdsgruppe bestående af pædagogiklektor Per Fibæk Laursen (KU), pædagogiklektor Arne Jacobsen (Lærerhøskolen) samt Camilla Rump.

"Selv om det i dag står i ansættelsesbekendtgørelsen, at de undervisningsmæssige kvalifikationer skal inddrages ved bedømmelsen, så er praksis, at det næsten udelukkende er de forskningsmæssige kvalifikationer, som tæller. Men når undervisning og forskning er ligeværdige aktiviteter - med det samme tidsmæssige omfang - så må man også kunne lægge lige stor vægt på dem ved ansættelsen", forklarer Per Fibæk.

"Undervisningskvalifikationer skal tælle positivt i karriererforløbet. Som det er i dag giver det mange kollegiale konflikter, når nogle i institutplanlægningen bliver karrieremæssigt belønnede fordi de får mere tid til at forske, mens undervisningen i højere grad overlades til andre".

Han henviser til **adjunkt-klemmen**, hvor adjunkterne skal bruge halvdelen af arbejdstiden på undervisning, men de risikerer hermed at blive overhalet af andre, som har kunnet bruge tiden på at forske: "Eneeste løsning er, at de undervisningsmæssige kvalifikationer kommer til at veje lige så tungt som de forskningsmæssige ved ansættelser. En forudsætning herfor er en formalisering og dokumentation af undervisningskvalifikationerne", siger lektoren fra KU-pædagogik.

Spørgsmålet er så, hvordan man skal bedømme de undervisningsmæssige kvaliteter?

Dokumentation for undervisningskompetence

Forslagstillerne - Jacobsen, Fibæk og Rump - fremhæver "undervisningsporteføljer", som er en flerhed af faktorer til bedømmelse af enkeltlæreres pædagogiske kvalifikationer, der vinder frem i USA, England, Holland

Undervisningskvalifikationer bør indgå på lige fod med forskningskvalifikationer. Derfor må der ske en formalisering og dokumentation af undervisningskvalifikationerne på linie med, at forskere laver publikationslister, foreslår arbejdsgruppe

og Tyskland (som "portfolios" eller "teaching professors"). Det er en samling af dokumenter og materialer, der dokumenterer den undervisningsmæssige kompetence med henblik på fremlæggelse ved ansættelse, fremfremmelse, tildeling af løntillæg m.m. Især i USA stilles der krav om en portefølje, og der er opstillet generelle krav til deres indhold.

Der er flere formål med porteføljerne, bl.a. at samle dokumentation for en flerhed af indikatorer for lærerens pædagogiske kvalifikationer og for kvaliteten af lærerens undervisning med henblik på fremlæggelse.

"Tanken om en så systematisk form for karrierepleje i forbindelse med undervisning kan nok forekomme fremmedartet i dansk universitetsmiljø, men skal undervisningskvalitet måles – fordi den skal prioriteres højere – må der inddrages en flerhed af faktorer", fortæller Per Fibæk Laurssen. "Men formålet er også at udarbejdelse og ajourføring af porteføljer fremmer bevidstheden hos den enkelte lærer om udvikling af kvaliteten af egen undervisning".

Praktisk gennemførelse: Uafhængige peers

Bedømmelse sker ved de fagkyndige instanser, mens det er mindre klart, om bedømmerne skal være fagligt-videnskabelige eller det pædagogisk-videnskabelige.

Der må på længere sigt udvikles rutiner i det akademiske miljø til at vurdere undervisningsmæssige kvalifikationer, f.eks. porteføljer. Principielt kunne Fibæk m.fl. også tænke sig et særligt udvalgt og uddan-

net bedømmerkorps af universitetslærere, der bliver trænet i vurdering af undervisningsmæssige kvalifikationer gennem læsning af porteføljer, observation af undervisning m.m.

På spørgsmålet om Fibæk m.fl. – der alle har rødder i pædagogikken – ikke har særlige interesser som "konsulentpus-here", når et sådant korps skal i gang, siger Fibæk:

"Det kan man da godt mistænke mig for. Men på den anden side, så har såvel universitetsledelser og fagforeninger betonet det ønskelige i, at der lægges mere vægt på det undervisningsmæssige. Og jeg påpeger jo bare, at det mål når man ikke, når undervisningen ikke tæller i karriereføljet. Det er ikke nok med hensigtserklæringer; der må mere konkrete tiltag til".

Undervisningsevalueringer uden konsekvenser

Undersøgelser viser, at lærere ofte fremhæver som deres egne stærke sider, at de er gode til at stimulere og inspirere de studerende, at de fører de studerende tæt ind på forskningsprocessen samt at de er gode til at give en flydende og underholdende forelæsning. Lærerne ser selv deres vigtigste kvaliteter som evnen til at inspirere, strukturere og eksemplificere. Fibæk kan godt genkende disse styrkesider og konstatere: "Udbændthed og sløv rutine er sjældne fænomener i universitetsundervisningen".

Problemet er nærmere, at forelæsningen ofte bliver normen for lærerens selvbedømmelse. Men lærerne fremhæver da også som deres egne svagheder, at de

har svært ved at skabe diskussion og aktivere de studerende.

"Lærerne oplever, at studenterne gerne vil have undervisning serveret fiks og færdig. Lærerne vil derimod gerne aktivere de studerende som deltagere i deres undervisning. Men de studerende vil hellere være aktive med egne projekter og have lærerne til at give feedback", siger Fibæk.

De nuværende redskaber til at forbedre undervisningen er imidlertid utilstrækkelige, bl.a. fordi studenterne ikke oplever at de har konsekvenser:

"Nogle steder kører kursus-evalueringer helt mekaniseret og helt uden konsekvenser. Evalueringsskemaer, som ikke tages alvorligt af lærerne er et stort problem, for selv om studenterne har uret – så er der et problem, hvis det faktisk er studenternes opfattelse ...", siger Fibæk.

"Et af problemerne er, at man evaluerer i slutningen af et forløb. En måde at stramme op på er f.eks. at lærerne skulle være forpligtet til at melde tilbage til studenterne, hvad konsekvensen af evalueringen er, så studenterne mærker, at den har følger ..."

Porteføljer: En ny belastning for lærerne?

Fibæk er godt klar over, at forslaget om porteføljer kan skabe irritation blandt lærerne, fordi det er at læse yderligere belastninger på et kvalifikationsforløb, der i forvejen er et forhindringsløb:

"Men det er ikke at sætte en yderligere kvalifikationsbarriere op. Jeg vil hellere sige, at man skal dokumentere ens undervisningsmæssige kvalifikationer,

som man allerede har i forvejen. Ligesom det i dag er selvfølgelig – fordi det er meriterende – at man gemmer sine forskningspublikationer og fører regnskab med dem, så skal man også føre undervisningsregnskab", siger han og tilføjer, at der skal normer og begrænsninger for 'porteføljerne':

"Hvis der ikke er rammer, så er der en oplagt risiko for, at porteføljer bare fører til tomgangspræsentation af en masse papirer. Det skal man undgå ved at begrænse sidetal, omfanget af evalueringssøgørelser osv."

Han fortæller, at tomgangspræsentation er en relevant bekymring. I USA – hvor undervisningsporteføljer er almindelige – er det endda sådan, at der er konsulentfirmaer, som har specialiseret sig i at lave præsentable porteføljer for institutter og personer...

JØ

Henvisninger:

Jacobsen, Fibæk Laurssen & Rump: Bedømmelse af kvaliteten af universitetsundervisning og af universitetslæreres pædagogiske kvalifikationer (arbejdsrapport (december 1997) udgives af Evalueringsskemaer)

Temanummer Dansk Pædagogisk Tidsskrift 1/98: "Universitet og pædagogik" (kan rekvireres på tlf. 35.43.20.05).

Indikatorer på undervisningskvalitet

Fibæk m.fl. vil have en flerhed af bedømmelsesfaktorer for at få et retvisende billede. Under den forudsætning opstiller de en liste over forskellige typer af faktorer, der kunne anvendes som indikatorer for undervisningskvalitet, fx

1 Studerendes langsigtede udbytte – deres professionelle kompetence.

2 Studerendes indlæringsproces – gennem uddannelsen og gennem enkelte kurser. Læreren optræden og kontakt med studenterne, forståelighed samt evne til at gøre mål, disposition og relevans klar m.m.

kan undersøges ved hjælp af spørgeskemaer. Men man må være bevidst om, at udsagnskraften kan være begrænset, fordi studenterne ofte bare vil påpege afvigelser fra, hvad de opfatter som "en god forelæser" eller mangler ved lærebogsmaterialet – men deres grundlag for at tage stilling til f.eks. om selve undervisningsformen – fx forelæsningen – er den rigtige, er begrænset.

3 Studerendes kortsigtede udbytte – udbytte af enkelte kurser.

4 Kvalitative forhold vedrørende undervisningsprocessen.

Her kan bl.a. inddrages forhold, som læreren ikke har indflydelse på, men som kan medvirke til, at et kursus bliver upopulært hos studerende, fx at kurset er obligatorisk, at der stilles "svære" faglige krav eller at kurset har et dårligt ry. Det er forhold, som er irrelevante for bedømmelsen af lærerens pædagogiske kompetence.

Hvis der således er konkrete klager over et kursus skal lærerens refleksioner over klagesager indgå, og dette materiale udgør en indikator.

5 Kvantitative forhold ved-

rørende undervisningsprocessen.

6 Læreres formelle pædagogiske kvalifikationer:

Læreres formelle pædagogiske kvalifikationer og deltagelse i pædagogik-opgaver (pædagogisk uddannelse, deltagelse i pædagogiske forløb, indgåelse i kollegavejledning, udarbejdelse af undervisningsmateriale) er en indirekte indikator på undervisningskvaliteten. Den faktor kan dels indgå i lærerens portefølje og dels i bedømmelsen af instituttet.

KRAV OM LÆRDOMSTRADITION

Der skal være en balance mellem indskoling i den videnskabelige tradition og så projektarbejdet, siger RUC-forskningsprofessor. Han efterlyser en løbende diskussion af, hvad der er de grundlæggende intellektuelle dyder, som skal opdyrkes i et universitetsstudium

Jeg møder oftere og oftere studerende, der har arbejdet i grupper, siden de gik i børnehaven, og som frejdigt kan udtrykke deres egne meninger og synspunkter, men som aldrig har oplevet den dybe tilfredsstillelse, der vokser ud af systematisk og på egen hånd at have til egnet sig en faglig tradition og derved transcenderet sit eget narcissistiske selv. At læse for alvor er en meget ensom affære, men en RUC-studerende er sjældent ensom ...

Så kætteriske var ordene var ordene fra en af RUC's egne ansatte, forskningsrådsprofessor Thomas Söderqvist, da RUC i efteråret 1997 holdt 25 års jubilæum. I jubilæumsbogen beskrev han bagsiderne ved det RUC'ske projektarbejde især på basisuddannelserne:

"På trods af de kreative tanker, der bliver tænkt, så lider projektarbejdet af en afgørende mangel: Det fremmer det såkaldt 'eksemplariske', det selektive – at man kun læser det, man synes, man har behov for til sit eget formål – og det personlighedsudviklende ved læreprocessen på bekostning af læring som en aktiv, systematisk og metodisk indlæring i en videnskabelig tradition".

Thomas Söderqvist er forskningsrådsprofessor i videnskabsstudier på RUC. Og han har da også et klart mål med de kætteriske tanker:

"Mit ærinde er en bevidst diskussion af, hvad der er de grundlæggende intellektuelle dyder. Hvis vi kan få en diskussion om det, så kan vi også få sat en værdiramme, som gør diskussionen om lærerstyring, studenterindflydelse kursusarbejde, projektarbejde m.m. meningsfuld".

Hvis den umiddelbare skydeskive for udfaldet var RUC, så understreger Söderqvist, at kritikken også rammer de andre universiteter – bare fra en helt anden vinkel:

"Kritikken er ikke bare en spanking af RUC og arbejdsformerne her. Andre universiteter ville have godt af mere projektarbejde. Vel har RUC sine arbejdsformer, hvor projektarbejdet ikke har givet plads nok til systematisk indlæring i en faglig tradition. Men omvendt kan jeg også sige, at de gamle universiteter – fx KU – ville kunne angribes for, at de har alt for lidt

projektarbejde. Problemet er, at der skal være en balance i læringsformerne ..."

Den kollektive tradition contra et nedprioriteret ego

Han medgiver selvfølgelig, at det er vigtigt, at kunne arbejde 'eksemplarisk', for intet menneske kan dække al sin tids viden, og "den idiosynkratiske selektivitet" er også forudsætningen for, at traditionen forny sig, så nye vidensområder opstår:

"Men det er ikke nok hermed. Lige så vigtigt er det at have systematisk indsigt i den kollektive tradition, at have overblik over litteraturen, viden om de vigtigste teorier inden for området, kendskab til en række gode forbilleder, og ikke mindst massevis af paratviden – for selvfølgelig er man nødt til at have paratviden! Det skal altsammen gøre, at man behersker et vidensområde suverænt".

“Mange studenter har sagt til mig, at det er enormt godt, at nogen endelig forholder sig gennemtænkt kritisk til den problemorienterede projektorienterede undervisning. Og mange giver udtryk for, at de savner en mere traditionel studieform. De er trætte af det 'postmodernistiske' ævl. Min lærergeneration har været meget langsom til at forstå, hvad der sker.”

Et af problemer på RUC er, at alt for mange studerende kun har læst gamle projektrapporter og lærerkompender samt tilfældige tidsskriftsartikler og bogkapitler, men ikke een eneste central og tungvejende akademisk monografi nøje igennem i dens helhed, siger Söderqvist. Og det er udmærket, at det moderne universitet lægger vægt på et nært forhold mellem læring og videnskabelighed.

"Men universitetet skal samtidig opretholde en balance mellem den personlige læring og videregivelse af videnskabelig tradition. Universitetet skal videreføre og stimulere til universel videnskabelig viden og ikke personlige oplevelser eller åbenbarret viden. Universitetet er det sted, hvor man skal lære sig at

forholde sig til sprog, kultur, samfund og natur på en (altid) systematisk og (ofte) empirisk måde".

Han siger at tendensen i projektarbejdet er at fokusere på den personlige læreproces i modsætning til den videnskabelige focusing på en verden uden for en selv. At arbejde videnskabeligt betyder, at man må lære at sætte sig ind i noget på en systematisk måde, med respekt for den kollektive og objektive erfaring. Det kræver ydmyghed, årvågenhed, hårdt arbejde, mange timers arbejdsdag, disciplin og kontinuerlig selvkritik: "Det kræver, at man nedprioriterer sit eget ego og sine idiosynkratiske behov og motiver, at man bogstaveligt opgiver at have et 'projekt' – forhold til verden og i stedet lader sig indrullere i andres tankeverdener..."

Kritik af traditionelle RUC-holdninger

Nogle på RUC sværger helt til projektarbejdet – ikke bare som RUC's særkende, men som en læringsform der svarer til moderne læring og nutidens studenter. Således brugte RUC-ektor Birgitte Simonsen udtrykket "postmoderne læring", og hun sagde for eksempel: "Viden er svar på objektivisering. Det er ikke længere givet, hvad der er fornuftigt at lære. Hermed ikke sagt, at det ikke er nødvendigt at lære fransk grammatik, når man læser fransk. Men studenterne må forholde sig reflektivt til deres egen læring og tage stilling til deres egen kvalifikationsprofil. Det gør de søgende. Og derfor siger de nej til at terpe" (UNIVERSITETSLÆREREN 110).

Det er en tilgang, som Söderqvist er meget uenig i:

"Det er selvsagt et krav, at man skal forholde sig reflektivt og kritisk til sin egen læring. Men hvis man tror, at denne refleksion er selve grundlaget for læring, så går man galt i byen. Udgangspunktet må være at opnå viden om en verden, som er givet og 'objektiv', dvs. at det herudfra i princippet er muligt at finde ud af, hvordan verden er skruet sammen. Oven på det kan man så sætte spørgsmålet ved muligheden af at gennemføre ens projekt. Men refleksionen kan kun gøres på noget, som opfattes som givet. Hvis den bliver grundlaget, er det det rene

galskab", siger professoren.

På spørgsmålet om, hvad studentene skal bruge den videnskabelige læring til, henviser Söderqvist til nytten af fransk grammatik:

"Den er en del af et dannelsesprojekt, og du må etablere en forståelse af dig selv i konfrontationen med det altid givne. Det opnår du ikke, hvis du tror, at du kan skabe alt på ny i dit eget billede. I den forstand er det jo ikke bare en nyttig kvalifikation, men en livsbetingelse – og kald det bare erhvervsnytte, hvis du vil".

Magtfordeling mellem lærer og studerende

Årsagen til, at projektarbejdet på de RUC'ske basisuddannelser i mange tilfælde ikke opfylder kravet om videnskabelighed er, at projektarbejdet etablerer et særegent magtforhold mellem lærere og studerende. Projektarbejdet lægger vægten på det personlige og selektive i læreprocessen. Det typiske er, at lærerne kaldes ind som en form for konsulenter, der bedes forholde sig til guppens forslag og arbejdsplaner.

"Projektarbejdet er således ikke kun problemorienteret gruppearbejde. Den mere eller mindre skjulte dagsorden på RUC er, at det tillader i hvert fald de fagligt dygtige og velformulerede studerende at iscenesætte deres eget suveræne vidensrum", siger Söderqvist.

Han fremhæver som den positive side, at projektarbejdet stimulerer det studerendes motivation, og at lærerne har svarere ved at stifte i gamle folder. Men omvendt er det et tilbagevendende problem, at det ikke altid er så nemt at matche de studerendes ønsker med lærernes faglige kompetence. "De forventes at læreren følger trop, når gruppen har valgt emne. Og de lærere der – selv om de ikke er blevet 'valgt' af en gruppe – insisterer på at vejlede i det, de har forstand på, bliver tit betragtet som besværlige og lidt usympatiske ..."

Læreren må således ofte vejlede i noget uden for lærerens faglige kompetenceområde. Bagsiden er indlysende, at studenterne ikke får den allerbedste vejledning, men det betyder også en ansvarsfritagelse for læreren: Hvis projektet nemlig

går dårligt, så bærer de studerende selv skylden: "Selv den mest dovne og inkompetente lærer kan til den afsluttende evaluering med god samvittighed læne sig tilbage, for med mildt bebrejdende stemme at opfordre de studerende til at være mere på dupperne i næste semester. Der ligger bestemt en fare i, at læreren accepterer magtfordelingen i projektarbejdet – ikke fordi man er overbevist om dets pædagogiske overlegenhed, men fordi situationen tillader, at man fralægger sig ethvert ansvar for gruppens dårlige eksamensresultat ..."

Kurser har lav status

Nu er RUC ikke bare projektarbejde. Der findes også kurser i traditionel forstand, som kunne tilbyde metodisk og systematisk indføring i en lærdomstradition. Men kurserne fungerer ikke altid som traditionsformidlere. Der findes enkelte lærere, som har den tilgang, men RUC-kulturen i sin helhed er imod sådanne tiltag. "Majoriteten af den ældre lærergeneration (født

i fyrreerne), der sætter dagsordenen i de styrende organer, betragter kurserne som et nødvendigt onde, som den akademiske og politiske omverden har påtvunget RUC... ", siger Söderqvist, der selv tilhører generationen fra fyrreerne.

Kursernes status vidner om den systematiske lærdomstraditions svage plads i den RUC'ske uddannelsesstruktur. Kurserne er af kort varighed og eksaminationen tages ikke særligt alvorligt: "Men selv om den ældre lærergeneration er skeptisk over for værdien af kurser, så vil de studerende i dag faktisk gerne gå til undervisning, som tager faget alvorligt for at få stillet deres faglige nysgerrighed. Samtidig er mange studerende dog i stigende grad begyndt at opfatte kurser som et tilbud, hvor man skal få et færdigpakket dosis viden sprøjtet ind i hovedet. Lige så aktive de studerende er i projektarbejdet, lige så passive er de i kursussammenhæng. Der findes meget lidt forståelse for, at tilegnelsen af faget og lærdomstraditionen kræver syste-

matisk arbejde ..." Åndsaristokrat?

Han er overvældet over den megen positiv respons, som han har fået fra studenterne. Han har aldrig før oplevet, at så mange spontant er kommet til ham eller direkte har opsøgt ham efter hans artikel i RUC's jubilæumsbog:

"De siger, at det er enormt godt, at nogen endelig forholder sig gennemtænkt kritisk til den problemorienterede projektorienterede undervisning. Og mange giver udtryk for, at de savner en mere traditionel studieform. De er trætte af det 'postmodernistiske' ævl, som fx Birgitte Simon -sen står for. Min lærergeneration har været meget langsom til at forstå, hvad der sker. Og det har været med til at forstærke krisen for den traditionelle læring og for den RUC'ske projektform i den nuværende udformning".

Han er ikke bange for at blive kaldt en reaktionær eller åndsaristokrat:

"Mit afgørende argument er, at alle studerende har glæde og nytte af at konfronteres med en

lærdomsstruktur, som de ikke selv har kontrol over. De må konfronteres med en systematisk viden, som kræver at de ydmygt bøjer sig for som noget større end en lille narcissistiske hverdagskonstruktion. Og det er ikke noget som kun studenter har godt af; det har alle mennesker. Hvis man ikke vil overvurdere sig selv, så må man også hellere lære sig, at vi alle er en lille brik i et (studie-) kollektiv", siger Söderqvist

Hans egen lærergeneration – populært kaldet 68'erne – er eksempel på nogle, som gik i den anden grøft. De reagerede imod alt for megen indskoling i traditionen og for lidt selvstændig og kritisk stillingtagen. "Det var det vi gjorde oprør mod – og så tror vi bagefter, at alle senere generationer skal absolutere vores oprørsprojekt. Men det er selvfølgelig problematisk, fordi vi kommer ud af den gode balance mellem tradition og fornyelse ..."

Tidsregistrering har gjort op med skjult overarbejde, fortæller sektorforskere.

Vi holder regnskab med tiden hver dag via timeregistreringssedler. Alt hvad vi laver registreres. Hver måned gøres tiden op, og er der overskud på kontoen, kan vi afspadsere. Forskning er ikke et 8 til 4 job. Nogle gange er der brug for at arbejde på højtryk, men så er det rart at holde en uge fri bag efter for de opsparede timer", fortæller forsker Lis Rosendahl. Forsøgsanlæg Risø. Hendes udtalelse er et typisk svar fra sektorforskningsinstitutionerne, når spørgsmålet lyder, om forskningsindsatsen kan registreres og måles.

det muligt for forskere at få overarbejdstimer udbetalt.

Tidsregistrering i universitetsforskningen

Rundspørgen peger på, at sektorforskningen kan registreres og udmåles i timer. Som omtalt før i bladet har Finansministeriet modsat sig, at universitetsforskningen kan måles i tid, eller som det hedder: tiden er ikke 'kontrollabelt'. En universitetsforsker kan derfor kun arbejde over ved at undervise i mere end 37 timer om ugen!

Konfrontationstimer er ifølge ministeriet det eneste arbejde, der kan måles.

Og mens universitetsforskerne er skeptiske over for tidsregistrering på universitetet, bl.a. fordi de blandede opgaver kræver stor selvstændighed i planlægningen, så er der blandt de sektorforskere, som FORSKERforum har talt med udbredt tilfredshed med tidsregistreringen. Man var dog skeptiske, da tidsregistrering i midten af 80'erne blev introduceret.

"Det at alt, hvad vi lavede, skulle måles, kunne vi ikke forbinde med en arbejdspladskultur, hvor der forskes. Vi skulle ikke sættes i bås med industriarbejdere, som stempler ind og går direkte til samlebandet. Alt der lugtede af øget effektivitet var pr. definition af det negative", fortæller forsker Kresten Storgaard fra Statens Byggeforskningsinstitut om holdningen blandt forskere dengang.

Tidsbudget

I dag er holdningen helt anderledes positiv, og det skyldes ifølge Kresten Storgaard, at det er gået op for forskerne, at tidsregistreringen har øget deres bevidsthed om eget tidsforbrug, og at de tidligere udførte en slags skjult overarbejde.

"I dag, hvor meget af det vi laver, finansieres af eksterne midler, er det nødvendigt at være mere effektiv. Der er et vist budget til hvert projekt, og dermed et vist antal timer, og så kan man ikke bare være ligeglad med, hvor meget tid der bruges. Tidsregistrering er et klandgodt styringsredskab, der gør det let-

tere at holde timerne inden for rammerne af det aftalte, og hvis der er tale om overarbejde i en periode, kan man afspadsere med god samvittighed. Kunden har jo fået løst sin opgave med det rigtige antal timer.

Specielt de unge forskere har været gode til at udnytte tidsregistrering som en hjælp i det daglige arbejde. Ifølge Kresten Storgaard kniber det stadig med den ældre del af forskerstaben. "På SBI forsøger vi at gøre det til en acceptabel adfærd at afspadsere, når en forsker har fået overarbejde. Nogle af de ældre forskere skriver imidlertid ikke overtimer på, trods det at de arbejder meget. De er ikke opdraget til at være så bevidste om deres eget værd. De har været vant til at udføre et stort skjult overarbejde".

Afspadsering frivillig

Forskerne har nu mulighed for at afspadsere, men alligevel er det ikke alle, der gør det.

"Mange forskere udnytter ikke deres mulighed for at afspadsere. Der er eksempler på, at folk har oparbejdet 600-800 timer til afspadsering og alligevel ikke har gjort det. Når så året er gået, ryger timerne ned i et stort sort hul - timebanken nulstilles - og der startes på en frisk", fortæller forsker Ole Manchester, der er tillidsrepræsentant på DMU. Han understreger, at det er forskerens eget valg, om han vil holde fri eller ej, men medgiver at det kan være svært at afspadsere.

"Der er jo ikke andre, der gør arbejdet for en, så for hver dag man afspadserer, ophobes en dags arbejde udmålt i dokumenter på skrivebordet. I den sidste ende kommer man til at gøre det samme arbejde alligevel".

"Mange forskere er også presset af at skulle publicere og accepterer derfor et stort overarbejde af karrieremæssige hensyn. På den måde er der meget selvcensur i systemet. Den der med at: "Artiklen kom ikke til tiden, fordi jeg var på afspadsering", vil mange forskere ikke stå model til. Det er heller ikke let, når kollegaens inde ved siden af kom til tiden..."

ingemann

Når man er sammen med universitetskollegaer tror jeg faktisk, at de engang i mellem slet ikke er klar over, hvad der kommer ud af munden på dem. Det er ting, som de slet ikke kan se antyder, at deres egen forskning er meget mere værd end sektorforskningens".

Lisbeth Knudsen er uddannet toksikolog og har netop forladt en seniorforskerstilling på Arbejds miljøinstituttet - der er en sektorforskningsinstitution under Arbejdsministeriet - til fordel for en stilling som toksikolog i Lægemedelstyrelsen. Afskeden med sektorforskningen har givet anledning til nogle overvejelser om rollen som forsker og om de følelser af mindreværd og bedreværd, der ifølge hende flourer i forskningsmiljøet.

"Nogle universitetsforskere er fx. utroligt mobsede over, at der blev indført professorater i sektorforskningen, og det er ikke kun på grund af, at der går midler fra dem. De synes vel, at når sektorforskere kan blive professorer, så devaluerer det titlen.

Jeg er ofte blevet konfronteret med, at mine universitetskollegaer eller studenter mente, at min forskning var mindreværdig, fordi den ikke var på så højt et videnskabeligt niveau. Den blev måske ikke publiceret i så højt rangerede tidsskrifter, og den var ikke så original.

Og det synes jeg heller ikke den er: Jeg går ikke ind og ser på mekanismerne bag DNA-reparation og nye gener på det område. Min forskning går ud på at kortlægge, hvordan arbejdsmiljø påvirker menneskers gener".

Mobiliteten der blev væk

"Endvidere er det sådan, at den mobilitet man har efterlyst - hvor forskere bevæger sig frem og tilbage mellem universitetet og sektorforskningen - er næsten udeblevet. Og hvis der har været udveksling, så er det fra univer-

Obligatoriske projekttimere	
Erhvervs og andre undersøgelser	01500-00
Erhvervsundersøgelser	01501-00
Erhvervsundersøgelser	01502-00
Erhvervsundersøgelser	01503-00
Erhvervsundersøgelser	01504-00
Erhvervsundersøgelser	01505-00
Erhvervsundersøgelser	01506-00
Erhvervsundersøgelser	01507-00
Erhvervsundersøgelser	01508-00
Erhvervsundersøgelser	01509-00
Erhvervsundersøgelser	01510-00
Erhvervsundersøgelser	01511-00
Erhvervsundersøgelser	01512-00
Erhvervsundersøgelser	01513-00
Erhvervsundersøgelser	01514-00
Erhvervsundersøgelser	01515-00
Erhvervsundersøgelser	01516-00
Erhvervsundersøgelser	01517-00
Erhvervsundersøgelser	01518-00
Erhvervsundersøgelser	01519-00
Erhvervsundersøgelser	01520-00
Erhvervsundersøgelser	01521-00
Erhvervsundersøgelser	01522-00
Erhvervsundersøgelser	01523-00
Erhvervsundersøgelser	01524-00
Erhvervsundersøgelser	01525-00
Erhvervsundersøgelser	01526-00
Erhvervsundersøgelser	01527-00
Erhvervsundersøgelser	01528-00
Erhvervsundersøgelser	01529-00
Erhvervsundersøgelser	01530-00
Erhvervsundersøgelser	01531-00
Erhvervsundersøgelser	01532-00
Erhvervsundersøgelser	01533-00
Erhvervsundersøgelser	01534-00
Erhvervsundersøgelser	01535-00
Erhvervsundersøgelser	01536-00
Erhvervsundersøgelser	01537-00
Erhvervsundersøgelser	01538-00
Erhvervsundersøgelser	01539-00
Erhvervsundersøgelser	01540-00
Erhvervsundersøgelser	01541-00
Erhvervsundersøgelser	01542-00
Erhvervsundersøgelser	01543-00
Erhvervsundersøgelser	01544-00
Erhvervsundersøgelser	01545-00
Erhvervsundersøgelser	01546-00
Erhvervsundersøgelser	01547-00
Erhvervsundersøgelser	01548-00
Erhvervsundersøgelser	01549-00
Erhvervsundersøgelser	01550-00
Erhvervsundersøgelser	01551-00
Erhvervsundersøgelser	01552-00
Erhvervsundersøgelser	01553-00
Erhvervsundersøgelser	01554-00
Erhvervsundersøgelser	01555-00
Erhvervsundersøgelser	01556-00
Erhvervsundersøgelser	01557-00
Erhvervsundersøgelser	01558-00
Erhvervsundersøgelser	01559-00
Erhvervsundersøgelser	01560-00
Erhvervsundersøgelser	01561-00
Erhvervsundersøgelser	01562-00
Erhvervsundersøgelser	01563-00
Erhvervsundersøgelser	01564-00
Erhvervsundersøgelser	01565-00
Erhvervsundersøgelser	01566-00
Erhvervsundersøgelser	01567-00
Erhvervsundersøgelser	01568-00
Erhvervsundersøgelser	01569-00
Erhvervsundersøgelser	01570-00
Erhvervsundersøgelser	01571-00
Erhvervsundersøgelser	01572-00
Erhvervsundersøgelser	01573-00
Erhvervsundersøgelser	01574-00
Erhvervsundersøgelser	01575-00
Erhvervsundersøgelser	01576-00
Erhvervsundersøgelser	01577-00
Erhvervsundersøgelser	01578-00
Erhvervsundersøgelser	01579-00
Erhvervsundersøgelser	01580-00
Erhvervsundersøgelser	01581-00
Erhvervsundersøgelser	01582-00
Erhvervsundersøgelser	01583-00
Erhvervsundersøgelser	01584-00
Erhvervsundersøgelser	01585-00
Erhvervsundersøgelser	01586-00
Erhvervsundersøgelser	01587-00
Erhvervsundersøgelser	01588-00
Erhvervsundersøgelser	01589-00
Erhvervsundersøgelser	01590-00
Erhvervsundersøgelser	01591-00
Erhvervsundersøgelser	01592-00
Erhvervsundersøgelser	01593-00
Erhvervsundersøgelser	01594-00
Erhvervsundersøgelser	01595-00
Erhvervsundersøgelser	01596-00
Erhvervsundersøgelser	01597-00
Erhvervsundersøgelser	01598-00
Erhvervsundersøgelser	01599-00
Erhvervsundersøgelser	01600-00

En rundspørge som FORSKER-Forum har foretaget, viser at institutioner som Risø, Statens Byggeforskningsinstitut, SBI, Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse, GEUS og Danmarks Miljøundersøgelse, DMU, har tidsregistrering. En nøje registrering af arbejdstiden er blevet en fast rutine i hverdagen på institutionerne. Forskerne registrerer, hvor meget tid de bruger på forskellige forskningsprojekter og rådgivningsopgaver.

Når måneden er slut, gøres regningen op, og de overskydende timer sættes i timebanken til senere afspadsering. På ingen af de adspurgte institutioner var

MINDRE PRESTIGE

- i sektorforskningen. Universitetsforskere taler nedladende om den og sektorforskere har svært ved at sive over på universitetsområdet, siger sektorforsker - der nu springer over i et administrativt job

sitetet til sektorforskningen. Det er en ensrettet trafik. Sektorforskere har svært ved at få jobs som universitetsforskere”.

Lisbeth Knudsen har selv søgt flere universitetsstillinger, men fik dem ikke. Hun har i alle årene som forsker været alene med to børn og været meget fagpolitisk aktiv, og det har sat sit præg på publikationslisten.

”Men jeg kan i virkeligheden bedst lide den anvendelsesorienterede forskning. Det var den, der i sin tid fik mig til at søge mod sektorforskningen. Jeg sagde højtlydt dengang, at Nobelprisen er jeg ligeglad med. Jeg syntes ikke, at det var så vigtigt at publicere videnskabeligt. Hvis man ser på mit curriculum, har jeg publiceret meget populærvidenskabeligt, og først på det seneste peer reviewede artikler. Jeg bliver nok aldrig professor”.

Men sektorforskningen har ændret sig lidt siden, mener hun: ”Nu er der kollegaer i sektorforskningen, der godt kunne finde på at stile mod Nobelprisen. Sektorforskningen er blevet langt mere forskningstung, end den var for 10 år siden. Jeg er meget glad for at jeg blev ph.d. Det løftede min selvtillid”

Mindre prestige i anvendelsesorientering

Ifølge Lisbeth Knudsen spørger Nobels ånd i forskerkredse. Mange forskere drømmer om at være geniale og originale forskere, og det præger forskermiljøet.

”På de store kongresser summes der i korridorerne, om man nu har fundet endnu et gen, der har betydning for forståelsen af, hvem der kan leve længere end andre. Du får ikke Nobelprisen for at undersøge, om en buschauffør får kræft”.

I forskerverdenen er den anvendelsesorienterede forskning ikke så prestigefyldt, fortæller Lisbeth Knudsen og erkender, at det ligger hun også lidt under for

selv.

”Det er vel noget, jeg er blevet opdraget til i min uddannelse, fordi der altid er blevet peget fingre af den mere anvendte forskning. Min forstand siger mig, at det er dårligt, at det er sådan. Måske har Hr. Hansen mere brug for den forskning, der søger at afhjælpe umiddelbare problemer, men der er mere prestige i at finde nye mekanismer i genetisk forskning”.

Flere kvinder og unge

Når sektorforskningen har en lavere prestige, skyldes det blandt andet ifølge Lisbeth Knudsen, at der her er flere kvinder og yngre forskere end på universiteterne.

”Ved at ændre på køns- og aldersfordelingen kan man måske mindske prestigekløften. Men det har også noget at gøre med forskningens karakter. Sektorforskningen er mere anvendelsesorienteret, og det tror jeg tiltrækker kvinder mere end mænd.

Uden dermed at sige, at der ikke er gode grundforskningskvinder”.

Lisbeth Knudsen mener ikke, at unge kvinder søger mod sektorforskningen for bedre at kunne få hverdagen til at hænge sammen med familie og børn. Tværtimod mener hun, at det er lettere for unge kvinder med børn at få tilværelsen til at hænge sammen indenfor universitetsforskningen, da kontrollen her er mindre. Man kan forske i sit eget tempo. Når der alligevel er flere unge i sektorforskningen mener hun, at det skyldes, at universitetet er fyldt op med en ældre generation af forskere. De unge er tvunget mod sektorforskningen, da det er det eneste sted, hvor der er forskerjobs.

Ikke almindeligt med holdninger

At have holdninger til det samfundsforskningen foregår i spiler også en rolle for, hvor man

vælger at forske, mener Lisbeth Knudsen.

”Jeg har altid været interesseret i toksikologi og arbejdsmiljø, og det har da noget med mine holdninger at gøre. Jeg er stolt af at have sat svejseres og buschaufføres arbejdsmiljø på dagsordenen. Da jeg skulle holde op sagde mine kollegaer: Nå, nu forsvinder der en af arbejdsmiljøfolkene”, forklarer hun..

”Men det er ikke så almindeligt længere at have holdninger. De unge nyuddannede, som ansættes i sektorforskningen, er ikke præget af en speciel holdning til tingene. De helt unge - studenterne - er meget optaget af anvendt forskning, men de unge omkring 30, der har været i arbejde nogle år, er gjort af noget andet stof. Jeg ved ikke, om de har levet hårdt eller mere strømlinet, men det er svært at få dem til at brænde for en sag”.

Stærke holdninger har traditionelt været forbundet med den mere anvendte forskning, siger Lisbeth Knudsen. Hun mener, at det er godt at have både holdninger og faglighed på en arbejdsplads.

Udglatning af forskelle

I de næste år vil der ske en udglatning af forskellene mellem sektor- og universitetsforskningen.

”Jeg tror ikke, at jeg kan lave holdningen om hos mine jævnaldrende universitetskollegaer - deres holdning er fast cementeret. Jeg kan kun håbe på, at de nyuddannede kommer ud i sektorforskningen og laver et godt stykke arbejde. Studenterne starter ligeværdigt og vokser op ligeværdigt, og ser derfor ikke ned på hinandens arbejde. Jeg vil nok sige, at en måde at komme videre på, er at lade sektorforskerne være tilfredse med deres position, og lade forskerne på universitetet tænke hvad de vil”.

”Men på en måde så synes jeg, at jobmarkedet og de kvalifikationer der efterspørges, tyder

på at det ændrer sig. Det vil fremme mobiliteten mellem de forskellige sektorer.

Vi kan jo fx. se, at der nu stilles krav til universitetsforskningen om at være mere anvendelsesorienteret”.

Svært at starte på nyt forskningsfelt

Når Lisbeth Knudsen tog beslutningen om at forlade sektorforskningen, skyldes det blandt andet, at hun synes at, det er hårdt at skulle kæmpe for penge til instituttets projekter. Hendes område toksikologi er blevet nedprioriteret.

”Det er for anstrengende at banke sig op inden for nye områder som 45-årig og jeg tror, at kvaliteten forsvinder. I dag er det ikke toksikologi men arbejdspsykologi og mere bløde ikke-naturvidenskabelige områder, der har interesse og får pengene. Jeg er helt enig i, at de psykiske og ergonomiske arbejdsmiljøproblemer kræver en øget forskningsindsats, og jeg tror ikke, at jeg fundamentalt kan ændre kurs i min forskning og tage helt nye områder op”.

Der er utrolig hård konkurrence om pengene til forskning. Da det sundhedsvidenskabelige forskningsråd sidst bevilligede penge, var der således en succesrate på under 20 pct.

”Selvfølgelig præger det en forskers selvagtelse om hun får ja eller nej til et projekt. Den enes død er den andens brød. De, der har fået pengene, er lykkelige, de der ikke har, græmmer sig. Et lille plaster på såret er, hvis man har fået besked om, at ens projekt er støtteværdigt. Men hvis pengene ikke er der, så må man jo starte forfra med at søge”.

ingemann

STØRRE OFFENTLIGHED

- omkring reviews og bedømmelsesudvalg, siger personer i det danske forskningsmiljø som svar på et engelsk forslag om større anonymitet i de engelske procedurer

Lad os få størst mulig offentlighed omkring referees og bedømmelser, så de bedømte ved, hvem og hvad der er sagt. Referees må stå til regnskab for det, de siger i deres vurderinger. Det gælder i princippet også i stillingsbedømmelser; i Sverige er professorbedømmelser jo offentligt tilgængelige ...”, siger **lektor Hanne Foss Hansen**, som bl.a. forsker i evalueringer. Det er hendes svar på den engelske debat om peer review.

”Der kan da siges både for og imod anonymitet, men det er illosorisk at tro, at man kan opretholde anonymitet. I praksis kender personerne på forskningsområderne hinanden, så de ville alligevel kunne lokalisere hinanden. Det viser sig sig fx i dag ved review'ing af tidskriftsartikler, hvor der er lang tradition for anonymitet; selv om indlæggene er anonymiseret genkender review'erne alligevel halvdelen. Så det er nok en grund til, at total offentlighed er den bedste løsning ...”

Hun mener, at diskussionen om peer-review-systemet er vigtig og interessant: ”Løbende debat er det eneste som kan skærpe etikken om det emne. Og åbenhed ville betyde, at bedømmelser kommer ud i diskussion i de faglige miljøer. Det er den bedste garanti for en fair behandling”

Fra Analyseinstituttet for Forskning siger **direktør Karen Siune**, at der kan siges både for og imod åbenhed: ”Anonymitet – hvor referee's for eksempel ikke får navnet på en forfatter, 'en ansøger uden titel' – ville i princippet være godt, hvis man kunne sikre, at anonymiteten var garanteret. Men det kan man aldrig.

Derfor er det bedste værn mod skævheder i referee-systemet, at der i så høj grad som muligt var åbenhed om bedømmernes argumentation. Der bør være en forpligtelse til at give ordentlige begrundelser, så det bliver en proces, hvor et afslag kan bruges af ansøgeren i det videre arbejde...”

Også **centerchef Christian Thune** i Evalueringencentret ser gerne større åbenhed om faglige bedømmelser: ”Bedømmelser

burde være åbne. Synlighed fremmer den faglige debat, og den saglighed vil modvirke påstande om 'old boys'-klubber...”. Han fortæller, at i centrets evalueringer får de, som skal evalueres navnene på deres review'ere og har ret til at gøre indsigelse mod sammensætningen af en evalueringsgruppe. De bedømte kender altså navnene på deres evaluatore.

Åbne stillingsbedømmelser?

Det er forslaget om åbenhed i stillingsbedømmelser, som vil vække størst debat.

Indtil begyndelsen af 70'erne var professorbedømmelserne offentlige. I forbindelse med en ny stillingsstruktur blev bedømmelser – formentlig i sammenhæng med en stor vækst i lektoraterne – bedømmelser gjort fortrolige.

Fortroligheden blev formentlig indført, fordi bedømmelser i højere grad blev opfattet som mere følsomme personoplysninger: ”Miljøerne er jo små i Danmark. Hvis bedømmelser ville være offentligt tilgængelige, ville miljøet jo for eksempel få at vide, at en lektor søgte væk - og det kunne være ubehageligt for ansøgeren”, lyder en forklaring fra **lektor Erik Strange Peter - sen**, der som formand for DM's universitetslærere deltog i de seneste forhandlinger om ansættelsesbekendtgørelsen.

”Offentlighed lyder jo meget godt. Men et bekymrende element er, at større offentlighed kan tvinge folk til at formulere sig 'defensivt' for at dække sig ind mod indsigelser og klager. Det vil besværliggøre og sinke proceduren yderligere i forhold til, hvad vi oplever i dag”.

Lektoren vil ikke uden videre tilslutte sig forslaget om åbenhed i fx lektorbedømmelser:

”Vi har jo trods alt et system i dag, hvor ansøgerne har indblik i egen og de andre ansøgeres bedømmelser, og bedømmelsesudvalg lægger temmelig megen energi i at fortælle, hvorfor en ansøger foretrækkes frem for en anden”, siger han:

”Bag ønsket om større åbenhed synes der at ligge en implicit antagelse om, at der bag lukkede døre sker noget beskidt. Det gør der muligvis også i få

OPLØS OLDBOYS-KLUBBEN

- lød det i et anonymt indlæg i det engelske magasin THES. I indlægget blev der gjort opmærksom på en række usikkerheder omkring peer-review'ing af forskningsrådsansøgninger, i bedømmelsesudvalg m.m. Systemet blev angrebet for at være den videnskabelige verdens ”kammerateri”; et ”old-boys”-netværk hvor de veletablerede forskere bekræfter hinanden og holder de unge og de utraditionelle forskere ude (se sidste nummer af FORSKERforum 111, s. 18). Der blev foreslået en mere anonymiseret procedure for bl.a. at komme ”kammerateriet” til livs.

Indlægget har medført en langvarig debat i England.

tilfælde. Men hvorvidt de få tilfælde skal begrunde at hele systemet skal åbnes op, vil jeg gerne stille spørgsmålstegn ved...”

Den engelske debat: Krav om anonymitet

”Anonymitet i peer review'ingen” lød kravet i et debatindlæg i det engelske magasin

THES. I indlægget blev der gjort opmærksom på en række usikkerheder omkring peer-review'ing af forskningsrådsansøgninger, i bedømmelsesudvalg m.m. Systemet blev angrebet for at være den videnskabelige verdens ”kammerateri”; et ”old-boys”-netværk hvor de veletablerede forskere bekræfter hinanden og holder de unge og de utraditionelle forskere ude.

Forfatterne – tre yngre forskere – foreslog, at den engelske procedure skulle være mere anonymiseret, således at såvel referee's (indbyrdes) samt ansøgerne skulle være anonyme. Referee-grupperne burde sammensættes af en ligelig blanding af junior- og seniorforskere. Medlemska-

bet af gruppen skal gå på skift, men udskifningen bør være hurtigere, og medlemskabet må ikke bare baseres på, hvor ”fremtrædende” forskeren er.

De foreslog også, at såvel ansøgerens som referee's anonymitet skulle reguleres via brug af standardformularer og procedurer. Selv om det er svært at holde hemmeligt, hvem der har fremsendt projektforslag eller ansøgninger, fordi alle kender hinandens interesser i miljøerne, så kan standardprocedurer i nogen grad dække over identiteten. Sådanne procedurer kan også modvirke, at referee's personlige særsynspunkter og individuelle interesser ikke får indflydelse på processen.

Danske specialister: Et engelsk fenomen

Hanne Foss Hansen gør opmærksom på, at debatten må skelne mellem de forskellige former for bedømmelser: ”I den engelske debat blandes det sammen i en pærevælling: Klassisk

peer-review'ing af artikler indsendt til et tidsskrift, bedømmelse af en forskningsansøgning, bedømmelse af stillingsansøgninger, forskningsevalueringer af hele forskningsfelter osv.”.

Hun mener, at der også i den engelske kritik ligger utilfredshed med de store institutionsevalueringer, ”informeret research-assessment-review”, hvor institut- eller forskergrupper evalueres ssom helhed: ”Problemet er indlysende, at jo større grupper, der evalueres, jo dårligere er den faglige dækning og kompetence hos evaluatorerne – og resultatet bliver mainstream og overfladiskhed”

Hun fortolker overordnet protesten mod det engelske peer-systemet som en bred utryghed over for hele det engelske system. Utrygheden kunne også have ytret sig som en kønsprotest eller en institutionsprotest – de små mod de store.

Hun henviser samtidig til, at det danske system er mindre elitistisk: hvor peer-gruppen i England er domineret af professorer, så er der mange lektorer det i Danmark.

Også Thune påpeger, at debatten i nogen grad er præget af de særlige engelske forhold, hvor der er stor frustration over et meget topstyret evalueringssystem og over, at det er knyttet direkte til bevillingssystemet. En god evaluering udløser i princippet større bevillinger, og det betyder, at der bruges utrolig stor energi på evalueringerne, fortæller han: ”Det engelske uddannelsessystem er fortsat klassedelt og elitært, så kritikken kommer ’nedefra’ – fra dem, som finder at eliten bestemmer strukturerne”.

Svært at lave objektivt system

Hanne Foss Hansen kalder den engelske diskussion vigtig, men hun gør opmærksom på, at det indledende debatopråb var for unuanceret, fordi der heri ligger en underliggende forudsætning, at det faktisk er muligt at lave ”et objektivt og retfærdigt vurderingssystem”:

”Peer review'ing er et fagligt skøn efter bedste evne, med de usikkerheder, der ligger i selve i forskningens karakter. Det kan aldrig bedømmes og udtrykkes i ’objektive’termer”.

Men valg af referees er utrolig vigtigt. Nogle undersøgelser taler om, at set med ansøgerøjne skal der ”held” til, fordi der ved valg af referees allerede sker en ”forprogrammering” af bedømmelsen, fortæller Foss Hansen..

Hun siger, at review's kan være præget af personlige eller institutionelle interesser.

”Men referees er jo præget af deres faglige baggrund, og fokuserer på forskellige elementer.

Der er jo ikke eentydige kriterier for, hvad der er ’god kvalitet’, og det er en del af den faglige diskussion”, siger hun. ”Det er sådan i den videnskabelige verden, at nogle paradigmer er fremherskende en tid. Det behøver jo ikke være negativt, hvis det ikke begrænser den faglige diskussion og åbenhed. Men peers tilgang må være bred og pluralistisk og acceptere at viden skab blandt andet udvikles gennem brydninger, og peers må ikke eensidigt fremme deres egne paradigmer”.

Hun er helt enig i det engelske forslag om standardformulærer og procedurer: ”Det skal være et redskab, så bedømmere ikke kan krybe udenom et flerdimensionelt kvalitetsbegreb. Det skal sikre at referee's forholder sig til de samme kriterier, så det er synligt på hvilke dimensioner, de er enige eller uenige”

Paradigmers dominans

Direktør Karen Siune siger, at der altid vil være en vis paradigmatiske dominans, som vil sætte sig i peer-systemet:

”Jeg skal ikke afvise relevansen af den engelske kritik om at peer-systemet favoriserer den eller de herskende paradigmer inden for et fagområde. Det kan i nogle tilfælde virke konserverende og blokerende for fornyelsen. Men valget af anerkendte – aktive forskere – som peers skal jo netop sikre soliditeten og kontinuiteten på et forskningsområde. Og det er jo sådan, at der til enhver tid er herskende paradigmer, som forbliver eller afløses af andre.

Af samme grund kan man aldrig undgå et vist personsammenfald i peer-sammenhæng: Peers er valgt, fordi de pr. definition er ”eksperter”. Hun påpeger, at paradigme-problemet ikke løses ved at vælge udenlandske peers: ”Så er måske nok frigjort fra magtstrukturen i dansk forskning. Men de er ikke frigjort fra fagets paradigmer ...”

Thune slutter:

”Peer systemet er måske ikke det bedste system, men jeg har svært ved at se noget andet!

Det kræver ’rollebevidsthed’ hos aktørerne. Procedurer skal sikre en uafhængig og kollegial bedømmelse blandt ligemænd. Og kammerateri må modvirkes ved, at man blander kortene så meget som muligt”, hvilket han i øvrigt mener, at Evaueringscentret sikret sig ved udbredt brug af skandinaviske - ikke-danske - evaluatoreer. jØ

PERSON-FORTROLIGHED

I forskningsrådene hersker der ikke offentlighed om ansøgningerne. Bedømmelser er fortrolige, og det er fortroligt, hvem der har søgt

I forskningsrådene kan man ikke få at vide, hvem der har søgt:

”Der er af hensyn til ansøgere - ren. Ansøgere skal have mulighed for at søge og få et afslag uden at det bliver kendt. Jeg ved ikke om det vil skade ansøgere, hvis det bliver kendt, at de har fået afslag, men folk samler vel ikke på den slags ...”, forklarer sekretariatschef Ib Terp i Forskningsrådenes sekretariat. I forskningsrådene er bedømmelser heller ikke offentligt tilgængelige, og heller ikke ’konkurrenter’ kan få oplyst, hvordan de andre ansøgere er bedømt.

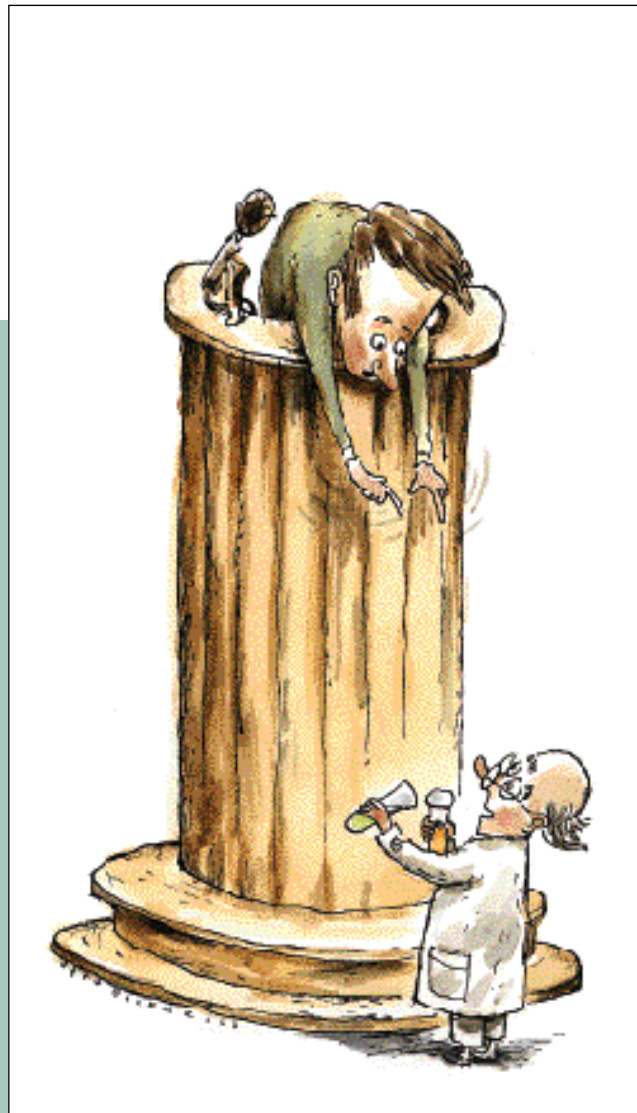
”Det er jo et politisk spørgsmål, om det skal være offentligt. Det er forskningsrådenes holdning, at det er vigtigst, hvad der støttes. Og hvis man vil have offentlighed for at se, hvilke kriterier rådene arbejder efter, så fremgår de jo andre steder end af afslagslister ...”.

Han oplyser, at rådene endnu ikke har fået klager over, at ansøgningslisterne ikke er offentligt tilgængelige, og han tvivler på, om offentlighedsloven vil kunne give adgang til listerne.

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage **FORSKER FORUM**, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

POLITISK SEKTORFORSKNING?

Analyse skal sætte sektorforskningen - og dens relation til bl.a. ministerierne - i focus

Hvor tæt er sektorinstitutionerne knyttet til deres moderministerier? Er deres forskning eller handlemuligheder underlagt en politisk kontrol?

Er der nogle sektorforskningsinstitutioner, som er tvunget til at lave "bestillingsforskning" af deres moderministerium: Kan Svend Aukens Miljø- og Energiministerium således påvirke Miljøstyrelsen / Danmarks Miljøundersøgelser til at holde kvælstofdata tilbage, som vil skade hans vandmiljøplan? Og kan landbrugsinteresser i Fødevarer-, Landbrugs- og Fiskeriministeriet påvirke Fødevarerdirektoratet til ikke at lave alt for grundige undersøgelser af fødevarer-kvaliteten?

Sådan lyder nogle af de spændende spørgsmål, som en kommende analyse af sektorforskningens økonomiske og styringsmæssige rammer kan komme til at belyse.

Analysen – der skal laves af det nye Analyseinstitut for forskning – kommer til at berøre en række af landets sektorforskningsinstitutioner, heriblandt RISØ, Danmarks Miljøundersøgelser, GEUS, Fødevarerdirektoratet.

Analysen skal laves på initiativ af Danmarks Forskningsråd, hvis formand Søren Isaksen siger:

"Vi vil især lægge vægt på, om der er tilstrækkelig afsmitning og synergi mellem de enkelte institutioner og uddannelsesstederne" (iflg. Ingeniøren). Han mener, at konsekvensen af undersøgelsen kan blive, at opgaver og midler flyttes eller omfordeles, hvis analysen peger på det hensigtsmæssige heri.

Analyseinstitutets direktør Karen Siune oplyser, at undersøgelsen skal belyse "samspillet" mellem de forskellige institutioner og deres ministerier. Analysen forhandles p.t. med Dan-

marks Forskningsråd og sektorforskningsinstitutionerne med hensyn til indsamlingen af data.

Udpege problemfelter

Karen Siune forklarer om "samspillet" mellem de forskellige institutioner: *"Jeg har til hensigt, at vi også kommer ind på at af-dække sektorinstitutionernes selvforståelse – herunder oplevelsen af samspillet med deres ressource-ministerium. Og omvendt skal undersøgelsen også se på, hvad ministerierne forventer af deres institutioner."*

Jeg skal ikke på forhånd udpege særlige problematiske felter, men der kan være tale om kollisions mellem forskellige kulturer. Det er bl.a. sådanne aspekter vi skal undersøge".

Blandt de spørgsmål, som analysen kan komme nærmere ind på er, om enkelte ministerier opfatter sektorinstitutionerne som "underleverandører". Der

kan også være strukturelle relationer, som er u hensigtsmæssige, idet sektorinstitutionerne i stigende grad har fået andre "kunder" og indtjeningsmuligheder end deres traditionelle samarbejdspartner i ministeriet.

Siune siger, at der i analysen også skal se på, i hvor høj grad det har betydning for forskningsprofilen, at der er stadig flere eksterne opgaver og penge i spil.

Siune siger, at det ikke ligger i kortene, at rapporten skal dække over eventuelle problemer: *"Analyseinstituttet er en uafhængig sektorforskningsinstitution! Det betyder, at vi kommer til at sætte på de institutioner og de ministerier, hvor strukturen er u hensigtsmæssigt opbygget i forhold til de forventninger, som har udviklet sig".*

Rapporten forventes færdig ved udgangen af året.